

KOVÁCS PÉTER

MULTIKULTURALIZMUS ÉS ÉPÍTÉSZET
A kultúrák közti párbeszéd terei

DLA DISSZERTÁCIÓ

KOVÁCS PÉTER

MULTIKULTURALIZMUS ÉS ÉPÍTÉSZET
A kultúrák közti párbeszéd terei

DLA DISSZERTÁCIÓ
2020

Breuer Marcell Doktori Iskola

Témavezetők:
Dr. Kósa Balász, Dr. Molnár Tamás

Tartalomjegyzék

Előszó.....	4	Bölcsőde, Cserdi.....	46
A kulturális sokszínűség.....	6	Nevelési intézmények és építészetük jelentősége	46
Orfú NEST	10	Előzmények – korábbi munkák és tervpályázatok Cserdiben	46
Bevezető	10	Programalkotás.....	49
Az ökumenikus szakrális terek tervezési kérdései	12	A hagyományos oktatási építészet a többségi társadalomnak kedvez.	54
Előzmények, program.....	13	A szabványos bölcsőde	54
A közösségi tervezés eszköze multikulturális közegben	13	A bölcsőde környezetbe illesztése.....	57
Természeti környezet és szakralitás	15	Funkcionalitás	60
A terv utóélete	17	Szerkezet.....	64
Dr. Ambédkar Iskola kollégiuma, Miskolc	24	A terv utóélete	68
Építető és program	26	Záró gondolatok.....	70
Társadalmi összefüggések	26	Irodalomjegyzék.....	71
Az építészet, mint a kultúrák közti párbeszéd eszköze.....	27	Publikációk jegyzéke	72
A meglévő állapot.....	28	Épületek	72
Az első ütem	32	Cikkek.....	75
Vázlattelevi változatok.....	32	Kiállítás.....	78
A végleges koncepció	36		
A terv utóélete	43		

Előszó

Eddigi szakmai pályám folyamán, melyből az előző négy évet párhuzamosan töltöttem doktorandusz hallgatóként a Breuer Marcell Doktori Iskolában és Pelényi Margit építész műtermében, számos olyan hatás és élmény ért, mely arra ösztönzött: értekezésemet arról írjam, hogy az épített terek hogyan befolyásolják a *mi, eltérő kulturális hátterű, hovatarozású emberek* viszonyát egymáshoz. E némileg absztraktnak ható kérdésfelvetés számtalan hétköznapi vetülettel rendelkezik, melyeket egy sokszínű közegben dolgozó építész nemcsak megtapasztal, hanem egyes feladatok esetében tudatosan megfigyelni, átgondolni, hasznosítani is indíttatik. Ezen élmények sorát gazdagítják az itt tárgyalt mestermunkáim: az Ambédkar Iskola kollégiuma Miskolcon, Cserdi község bölcsődéje és a NEST szakrális tere Orfűn.

Építészirodai tevékenységem során a két előbb említett munkán kívül is gyakran nyílt

lehetőségem hátrányos helyzetű, roma közösségek számára tervezni, Pelényi Margit ilyen irányú kapcsolatainak köszönhetően. Az Ambédkar Iskola vezetőségével, tanári karával szinte folyamatos kapcsolatot ápol az iroda, Cserdibe pedig mintegy nyolc pályázati vázlatot készítettünk.

Megtapasztalhattam, hogy az építészet nemcsak fizikai teret biztosít a közösségek együttéléséhez, hanem maga a tervezés folyamata és az építészeti diskurzus is színterei e közösségek közötti párbeszédnek. Értekezésemben e vetület mentén szeretnék írni az építészetről – tehát nem csak az épületekről -, mint a kultúrák közti párbeszéd tereiről.

A kulturális sokszínűség

Kultúra alatt egy adott csoport által magáénak vallott (sajátjának tekintett) (anyagi és szellemi) értékeit értjük. [1] Hagyományosan felszínes módon földrajzi, vallási, nemzeti hovatartozás mentén meghatározva különböztetünk meg kultúrákat – európai/ázsiai, keresztény/izlám magyar/norvég – valójában ahol ezek az értékek eltérőek, mégis beszélhetünk kulturális különbségekről. Idős és fiatalabb generációk, a nagyvárosban és vidéken élők esetében is beszélhetünk eltérő értékekről, tehát kultúráról. Ez a számtalan, társadalmakat keresztülszövő hasadék nem jelenti feltétlenül annak bomlását: felfedezhetjük benne ama sokszínűséget, mely érdekessé teszi világunkat. Hazánkban, hol történelmileg gyakori volt különböző népcsoportok mozgása és a 19. századig nem volt jellemző a kulturális asszimiláció, ez hatványozottan igaz.[2]

Mi a kultúra építészeti vetülete? Hogyan jelenik meg a kultúra az épített környezetben? Egyes csoportoknak már a térhez fűződő viszonya is eltérő lehet, [3] így a kultúránk alapjaiban befolyásolja, hogyan

hozzuk létre és éljük meg épített környezetünket.

Építészeti alkotásaink nemcsak fizikai igényeinket szolgálják, hanem kifejeznek, képviselnek minket. Az egyes közösségekre jellemző formakincs tehát csak a felszín, mely alatt összetett folyamatok húzódnak meg. A narratíva, mely leképződik bennük és melyet formálnak, közelebb hoz minket az építészet kultúrák közti vonatkozásainak feltárásához, mint a formai jegyek vizsgálata.

A kulturális sokszínűség – mellőzve a multikulturalizmus többértelmű és töltettel rendelkező kifejezését – univerzális és tágran értelmezhető jelenség. Számtalan esetben kijelenthető, hogy két egyén vagy közösség eltérő kultúrát képvisel, más értékeket vall magáénak, így nem csak nemzeti és vallási hovatartozás kérdése. Kimondható tehát, hogy e jelenség térben és időben is végigkíséri az emberiség történetét, melynek épített környezetünk szolgál helyszínéül.

Az együttélés lenyomata szemmel látható épített örökségünkön és a kortárs építészeti törekvéseken is. Konkrét épületek és épülettípusok, forma és motívumkincs átvétele, sajátta tétele nemcsak jellemzi az építészettörténetet, hanem fejlődésének egyik mechanizmusa is. A fizikai valóság és

formák mögött gondolatok, értékek húzódnak meg - így az építészet által értékátadás, kommunikáció mehet végbe.

Jól példázza e folyamatot a török építészeti emlékek sorsa Magyarországon, kiváltképp Gázi Kászim Pasa dzsámija Pécsen. Az 1579-ben, a lerombolt Szent Bertalan templom helyén és romjaiból emelt épület világos üzenetet hordozott a város lakossága számára. Később kényszerűségből keresztény templommá átépítve maradt fenn a huszadik század közepéig, koronként változó díszítéssel, török mivoltát csak fő tömegében őrizve. A Körmeny Nándor által nyert tervpályázat idejére már a szecesszió orientalizmusából és a régészeti-történeti értékek felértékelődéséből fakadóan az épület által képviselt történeti örökség is nagyobb elfogadást nyert. Gázi Kászim Pasa dzsámija Pécs szimbolikus épületévé vált. Az általa képviselt értékeket a város befogadta, magáénak tekinti, elvonatkoztatva az iszlám vallási tartalomtól. Az egykori véres háborút már objektíven tudjuk értékelni, ami lehetővé teszi, hogy meglássuk, elfogadjuk a korábban ellenséges kultúra értékeit, így az épületre a békés együttélés, egy befogadó város ideájának építészeti megnyilvánulásaként tekinthetünk.

Az imént leírt folyamat az évszázadok folyamán tervezetlenül ment végbe, de építészeti szándékként is végbe mehet hasonló - a kortárs építészet él is ezzel az eszközzel. Jól példázza ezt Jean Nouvel két építészeti alkotása: az Institut du Monde Arabe és a Louvre Abu Dhabi. Előbbi nyíltan az arab kultúra értékeit jelenítette meg az európai közönség számára, utóbbi már a két kultúrkör egyenrangúságát hivatott szimbolizálni. Kimondható, hogy ezen esetekben nem kizárólag formai jegyekről van szó, az építészeti alkotás valódi lényegét a formák mögött rejlő értékek, üzenetek, gondolatok jelentik. Mindebből fakadóan a kultúraspecifikus építészeti jegyek felhasználása nagy felelősséggel jár, komoly üzenetet hordoz. Ez az eszköz destruktív módon is megjelenhet – gondoljunk Gázi Kászim Pasa dzsámija építésének körülményeire, a szigetvári vár török emlékei körüli szakmai vitára, de akár a jelen konfliktusainak hódítást legitimáló építészetére. [4]

Az épület nem csak külső jegyei által, hanem a tervezés, építés körülményei által is részévé válhat egy narratívának, képviselhet érdekeket és értékeket.

1. TÉZIS:

Ahogy épített környezetünkben megjelenik különböző kultúrák kölcsönhatásának lenyomata, úgy az épített környezet is hatással van népek, közösségek együttlésére.

Orfű NEST

*Tervezők: Kósa Balázs, Molnár Tamás, Kovács Péter, Dobos Bence László, Széll Attila Béla, Dobos Bence László, Molnár Dávid és társaik**

Tervezés éve: 2016.

Állapot: megvalósult 2019-ben

Bevezető

Bármely funkció, tervezési feladat közül talán a szakrális terek építészete kötődik leginkább elválaszthatatlanul adott kultúrákhoz, közösségekhez, hiszen a materiális értelemben vett funkciót jórészt nélkülöző terek építészetét és szellemi tartalmát hagyományosan az adott vallás kultúrkincse határozza meg. Azok a szakrális épületek, melyek különböző kultúrák metszéspontjába kerültek, jellemzően egy közösséget szolgáltak egyidejűleg, legyen szó konkrét épületről vagy épülettípusról. E megállapítás mind konkrét épület, mind épülettípus esetén is megállja a helyét, ugyanis az egymáshoz közeli vallások is minden esetben megkülönböztették magukat az épületeik

külső jegyeiben. Ebből fakadóan ugyan az építészeti formán megfigyelhető egymásra hatás, a kultúrák valós kölcsönhatása a szakrális építészetben korlátozottan jelenik meg.

A szekularizációval, majd a kisebbségben élő vallási közösségek igényeinek fokozódó elismerésével a huszadik századtól kezdve jelentek meg az ökumenikus szakrális terek, jellemzően közintézmények részeként. Kezdetben több, de korlátozott számú vallást szolgáltak, megfelelő építészeti válasz hiányában a szakrális szimbolizmus halmozásával. Később jelentek meg a befogadóbb terek, amelyekben vagy az építészetbővülő eszköztárával vagy praktikus megfontolásokkal igyekeztek mindenki számára használhatót létrehozni.

E befogadó vallási terek tervezésekor a tervezőnek feladata univerzalitást biztosítani, de ezzel együtt tiszteletben kell tartania a különböző használók eltérő igényeit, érzékelését, tekintettel kell lennie azok egymáshoz fűződő kapcsolatára.

Az ökumenikus szakrális terek tervezési kérdései

Olyan közegben, ahol a befogadók kulturális háttere nagyban eltérő, nehéz feladat építészeti eszközökkel jelezni egy épület jelentését, rendeltetését, ugyanis a befogadó számára ismeretlen formák, archetípusok, ornamentelek jelentésüket, hatásukat veszítik. Különösen igaz ez szakrális terek esetében, ahol a funkció nem materializálódik. [5] A hagyományos szakrális terek jól körülhatárolható építészeti és művészeti eszközökkel - szimbolizmussal - jelzik spirituális tartalmukat, mely szimbólumok ismerete nélkül ez a tartalom és vele együtt sokszor az épület is értelmezhetetlenné válik.

Az építészet rendelkezik olyan eszközökkel, melyek szimbolizmus nélkül is szakralitást hordoznak. A lépték, térarányok, anyaghasználat mind alkalmasak arra, hogy tükrözzék azt az emelkedettséget, melyet a szakrális épületekhez társítunk, azonban ezen asszociációk sem függetlenek kultúrától, vallástól. Mégis létezhet olyan összekötő kapocs, előismeret, amely ismeretlen kultúrák tereinek szakralitását is felismerhetővé teszi számunkra. A kortárs ökumenikus szakrális terek építészetét ezen alapvető kapocs, a szakrális tér esszenciájának keresése jellemzi.

E problematikát vizsgálva tapasztalható, hogy ökumenikus szakrális tér létrehozásának lehetséges és nem ritka módja a vallási szimbólumok, utalások halmozása. E hozzáállás, bár alapvetően kirekesztő, használható több (de adott számú) közösség vallási szertartásait szolgáló terek esetén. Amennyiben azonban bármely egyén vallási, spirituális elmélyülését lehetővé tevő tér létrehozása a cél, abban az esetben ez az építészeti eszköz – éppen emiatt a kirekesztő hatás miatt - nem alkalmazható sikeresen. A használók széles körének befogadása érdekében kézenfekvő metodika a vallási szimbolizmus teljes mellőzése, amely középületek szakrális terei esetében gyakran alkalmazott megoldás. [6] E terek ugyan végletekig befogadók, de megfelelő eszköz hiányában az elmélyüléshez szükséges szakrális helyzetet képtelenek megteremteni.

Az ökumenikus szakrális terek vázolt ellentmondásaira a tárgyalt terv a közösségi tervezés módszereivel igyekszik választ adni, tehát szakrális helyzetet teremteni a szimbolizmus megosztó (kirekesztő) hatása nélkül. Az alkotók olyan tér megalkotását tűzték ki célul, amely amellett, hogy egyéni elmélyülés színteréül szolgálhat, egyúttal a természeti környezet szépségéhez illően, a szabadtéri házasságkötés lehetőségét

megteremtve esküvőknek is helyet adhat. A helyszín Orfű, egy Pécshez közel fekvő, eredendően sváb üdülőtelepülés, mely az ott pihenni vágyók, egy népszerű zenei fesztivál és a Pécsi Tudományegyetem közelsége okán sokszínű felhasználói közeget jelent, melynek jelentős hányadát a fiatal korosztály alkotja.

Előzmények, program

A folyamat kezdetén az ötletgazdák vázlattervet készítettek, mely a megfogalmazott célokat tükröző, konkrét szakrális jegyeket nélkülöző épületet vetített elő, de a szakrális helyzet megteremtésére csak szubjektíven értékelhető megoldást tudott felmutatni. Érezhető volt számukra, hogy a szakralitás megteremtése megalapozottabb tervezői kérdések függvénye. A programnak és helyszínnek megfelelő követhető archetípus hiányában a közösségi tervezésben látták a megfelelő utat a koncepció megalkotásához.

A közösségi tervezés eszköze multikulturális közegben

Az e célra létrehozott workshop kezdeteként, a helyszín megtekintése és a program

megvitatása után kötetlen beszélgetést folytatott a csoport a helyszínen gyűjtött impressziókról, a hitről, szakralitásról. A beszélgetés során felmerült gondolatokat végül összegyűjtötték és rendszerezték, később e foszlányok felhasználásával, építészeti értelmezésével alkották meg a koncepciót, mely folyamat az összes résztvevő lehető legteljesebb bevonásával zajlott. Különböző ötletek születtek, melyeket a csoport megvitatott, később kisebb csapatokban kidolgozott, majd ezeket újból megvitatva a teljes csoport. A döntések így teljes konszenzusban születtek meg, amely ugyan lassította a tervezés folyamatát, de univerzálisan befogadható eredményt célzott garantálni. E folyamat eredményeként született meg tehát az épület alapját adó koncepció.

2. TÉZIS:

A közösségi tervezés megfelelő eszköz lehet multikulturális közeg részére történő tervezésben, mivel a résztvevők száma és sokszínűsége által a kollektív értékek kerülnek előtérbe a szubjektív, egyéni preferenciákkal szemben.

4. ábra: a tervezői workshop munkamódszere
fotó: Kovács Péter

MIKA, RITMIKA
LÜSÉG,
KÖSSÉG
KITHATÓSÁG
SZERÜSÉG
MÉSZETESSEG
A TÖFELE
LEGZETESSEG
KARAKTERESSEG
HELYI ADOTTSÁGOK
TENTIKUSSÁG
MMUNIKÁL
KÖSSÉG
FLEXIO

Rejtőzködés
TITOK(NEMIKÉK)

VÉDETTSÉG
MENEDEK,
FÉSZEK, OV
ÉVSZAKOK
IDŐZARAS

FENY
TISZTAS

DINAMIKA
RITMIKA
SÜRÜSÉG
JATEKOSAG
ALAKITHATOSAG
EGYSZERUSEG

TERMESZETESSEG
NYITAS A TÖFELE
JELLEGZETESSEG
KARAKTERESSEG
HELYI ADOTTSAGOK

AUTENTIKUSSAG

MUSKATLI
KOMMUNIKAL
KÖZÖSSÉG
REFLEXIO

NYUGALOM
CSEND
PIHENE'S
GONDOLAT

NAD

AD
ETTSEG

S
EG I
KIO
KA

ZETESSEG
EK

KAL

NYUGALOM

CSEND
PIHENES
GONDOLAT
REJTŐZKÖDÉS
TITOK

JATEKOSAG
NYITAS A TÖFELE
ALAKITHATOSAG
ÉVSZAKOK
IDŐZARAS

JELLEGZETESSEG
KARAKTERESSEG
EGYSZERUSEG
TARTOSSAG
HASZNOSSAG

KÖZÖSSÉG
HELYI ADOTTSAGOK
AUTENTIKUSSAG

Természeti környezet és szakralitás

A közösségi tervezés eszközeivel kiválasztott, spiritualitáshoz és természeti környezethez kapcsolódó gondolatokat ötvöző koncepció a nád által elzárt természeti tér szakralitását törekszik megragadni. Az eredmény egy egyszerű faszerkezet, mely a környező természeti elemeket, azok egymáshoz való viszonyát képezi le. A forma az építés legegyszerűbb formáját, az egymásnak döntött ágakat, a hajlékot veszi mintául – amely nem kizárólag az ember sajátja: nem idegen a természet világától sem. A szerkezet homogenitása, az épített környezetre általában jellemző szerkezeti rétegződés mellőzése erősíti a természetes hatást. Az élővilág és az épület fizikai viszonya is fontos eleme a tervnek. A lábakra állított keskeny szerkezet egy meglévő stég helyén épült, minimális mértékben érintve a növényzetet, mégis bebocsátást nyújtva a nádas máshol elzárt világába, feltárva azt a parton sétálók felé. A növényzet így egyszerre határozza meg az épület terét és rejti a természeti tájba azt. Az alsó vízszintes elemek túlnyújtásával az épület és természet összefonódik, határaik elmosódnak.

3. TÉZIS:

Az ökumenikus szakrális terek építészetének fő nehézsége a szakrális helyzet megteremtése vallási szimbolizmus használata nélkül. E kérdésre választ jelenthet a természeti környezetre történő reflektáció.

Az eredeti elképzelés szerint maguk a workshop résztvevői építették volna fel az épületet, azonban az egyetem anyagi forrásainak bevonása után, munkabiztonsági szempontok miatt erre végül nem kerülhetett sor. Ezzel az eredeti céllal is összefüggő szerkezeti egyszerűség mégis erősíti a tervezett hatást, emellett gazdaságosságával lehetővé tette a megvalósulást. Az eredeti koncepció szorosan sorolt, ferde és vízszintes elemekből álló szerkezetét tovább finomítva egy gazdagabb ritmusú struktúra jött létre, amely egyúttal az építőanyagot is gazdaságosabban hasznosítja.

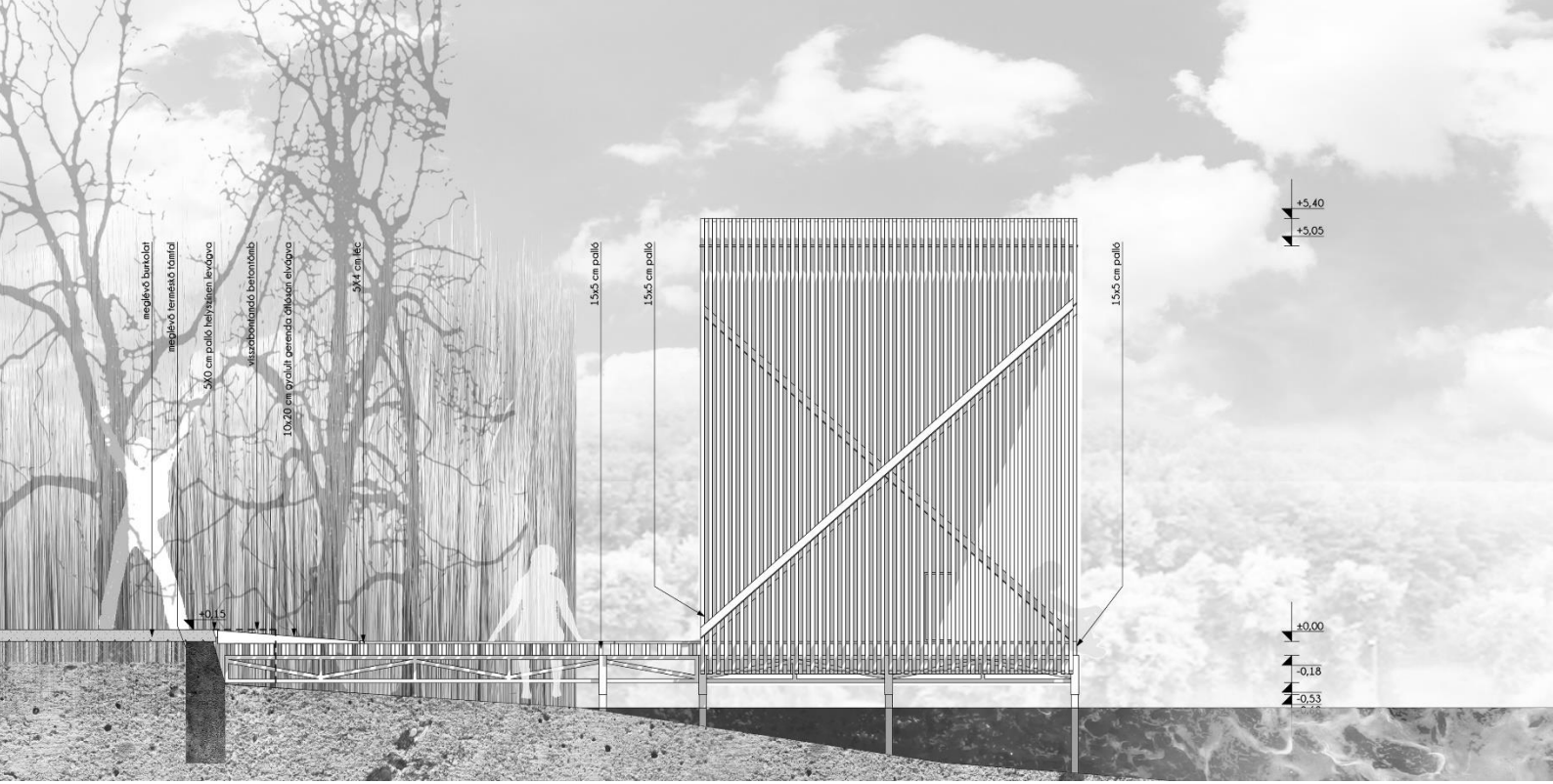
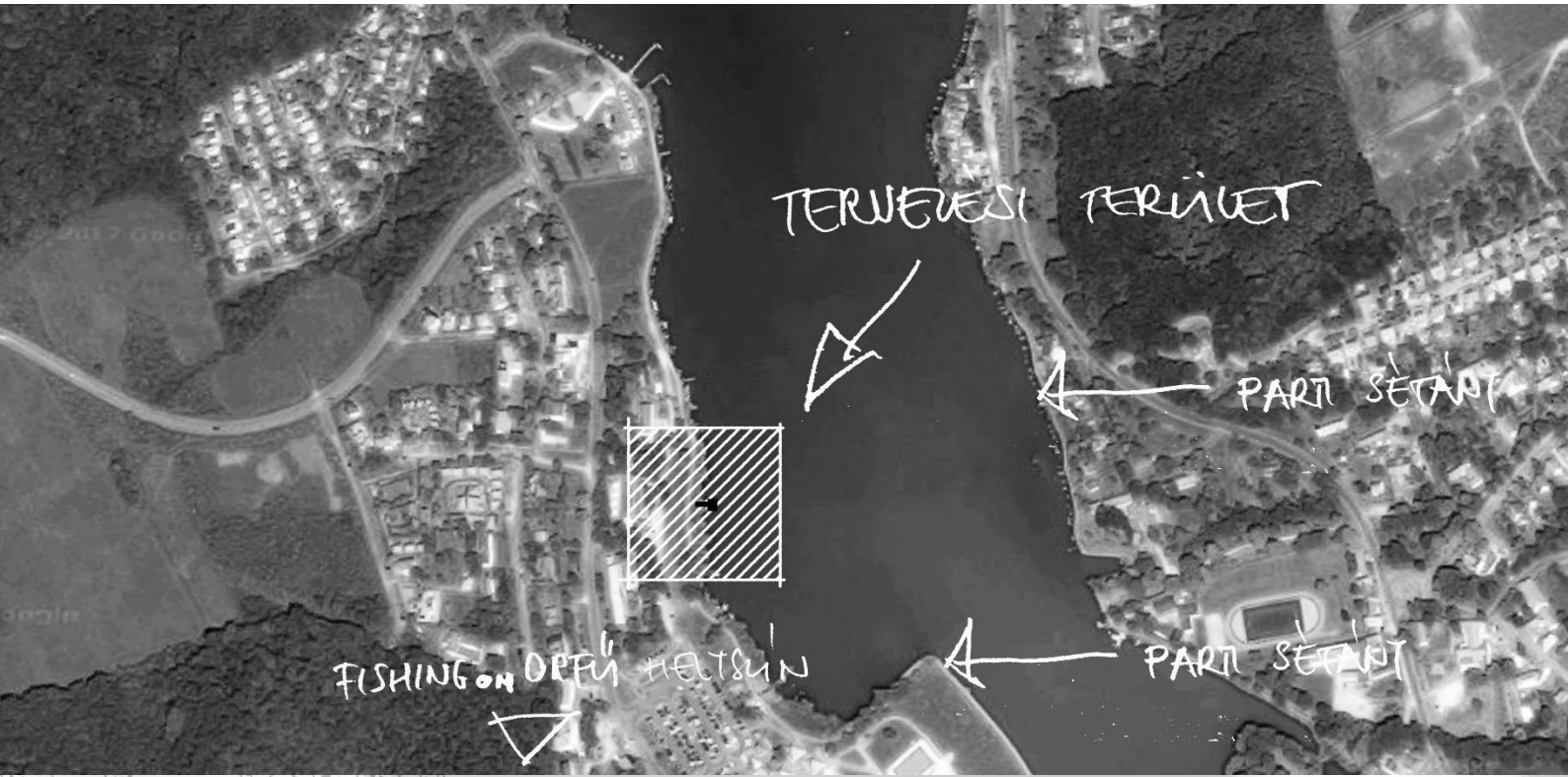
A terv utóélete

Az épület végül 2018 őszére valósult meg – azóta több esküvő helyszínéül is szolgált. A helyszínre látogatva azt tapasztalhatjuk, szívesen használják az arra járók, ritkán látható üresen, emellett közvetlenül is sok pozitív visszajelzést kaptunk a nagyközönségtől. Ezáltal úgy érezzük, az épület elérte célját, egy valóban inkluzív, mindenki számára vonzó szakrális tér jött létre.

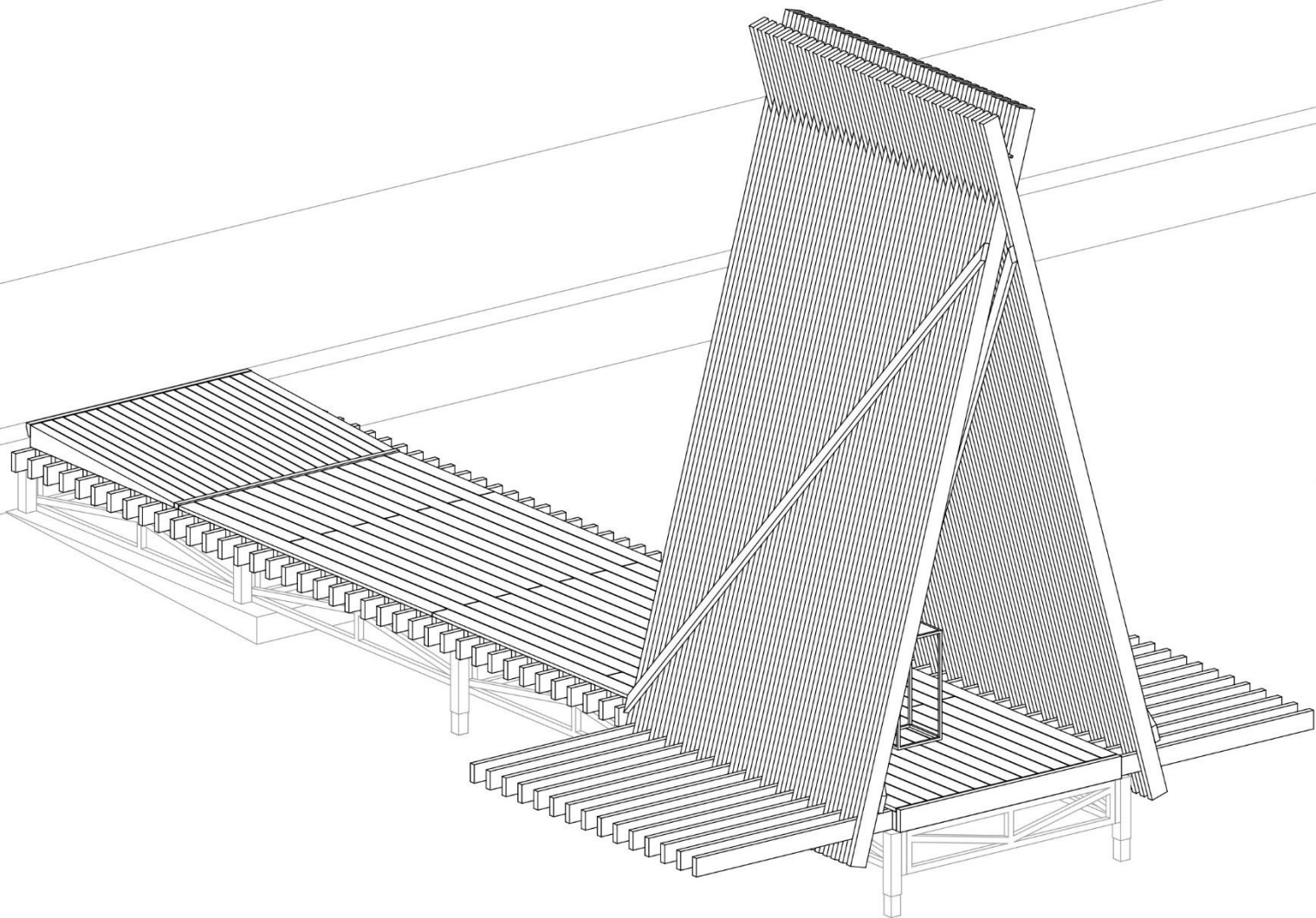
A szakmai fogadtatás is pozitív volt: a terv a MÉSZ 2017. évi „Fiatalkok feketén fehéren” pályázatának díjazottja, [7] 2019-ben az épület a II. Építészeti Szalon kiállításon szerepelt.

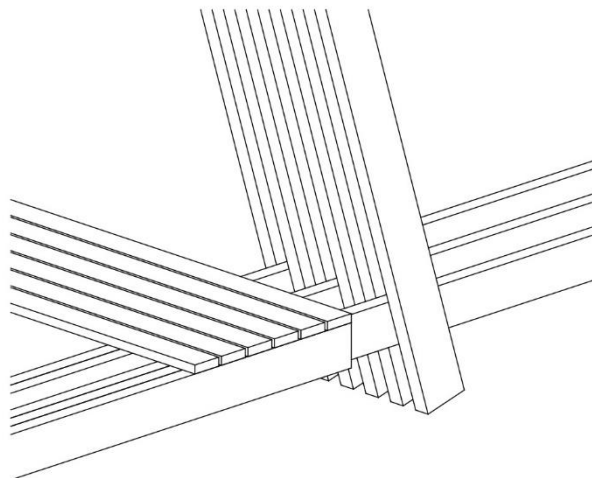
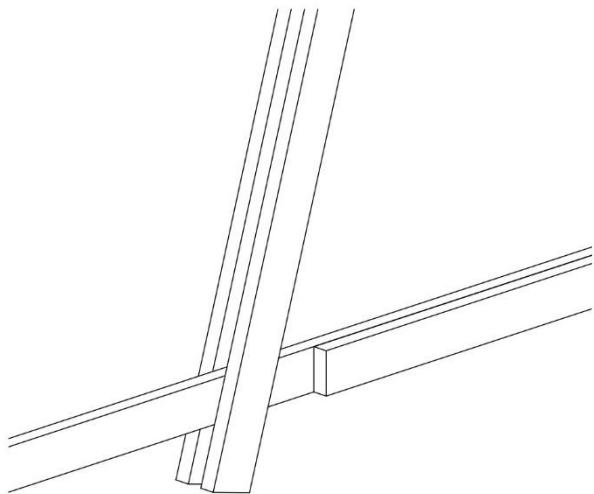
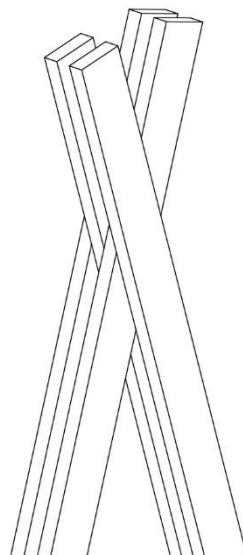
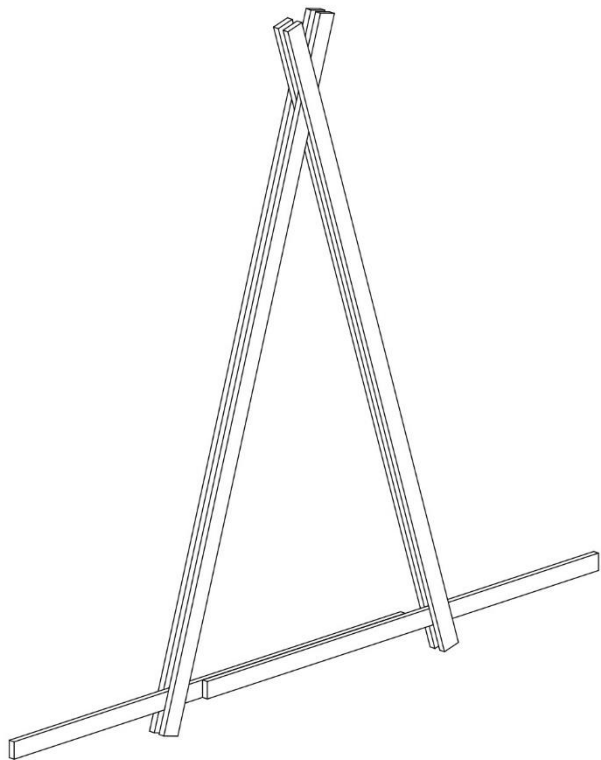
* A tervezői workshop résztvevői: Kósa Balázs, Kovács Péter, Dobos Bence László, Bognár Petra, Molnár Dávid, Molnár Kitti, Bodolai Henrietta, Nagy Petra, Major Róbert, Li Xiaonan, Molnár Eszter, Tóth Levente, Juhász Hajnalka, Molnár Tamás, Széll Attila Béla, Szűcs Gábor, Fodor Tamás, Rácz Enikő, Devecz Réka, Burián Norbert, Schwartz Réka, Zsednai Csaba, Brunner Zsolt, Kotnyek Zsófia, Magyar Dániel, Fölföldi Péter, Bocsi Kevin, Gyarmati Dóra, Nagy Dániel, Bosnyák Bianka, Tímár Andrea, Házi Andrea, Csabai Bence, Sturcz Miklós, Berecz Norbert, Surányi Vanessza, Szauter Daniella

6. ábra: Orfű NEST – helyszínrajz

8. ábra: Orfű NEST – axonometrikus ábrák: tömeg és szerkezet

Dr. Ambédkar Iskola kollégiuma, Miskolc

Tervezők: Kovács Péter, Pelényi Margit

Tervezés éve: 2017.

Állapot: megíúsult

Magyarországon az oktatás, nevelés épített környezetének minőségét tekintve erős egyenlőtlenségek figyelhetők meg. E minőségi különbség az anyagi források eloszlásának tökéletlenségéből, az intézmények által kiszolgált közösségek érdekérvényesítő képességének különbözőségéből eredeztethetők. A gyengébb anyagi forrásokkal, társadalmi kapcsolatokkal bíró, alacsonyabb iskolázottságú közösségek, így legerősebben a szegregátumok lakói hátrányba kerülnek e tekintetben. A leírt folyamatot megtörő, felzárkóztatást célzó támogatások, beruházások hatása pontszerű: amennyiben sikerrel járnak, egy adott közösség nehézségeire jelenthetnek választ.

A nevelési és oktatási terek építészetében az intézményeket használó gyermekek - korukból fakadóan - fokozottan érzékenyek környezetükre, emiatt kiváltképp szükség van

az építészeti eszközök körültekintő alkalmazására, és ugyanezen érzékenységnél fogva az épített környezet minőségének hatása is hatványozottan érvényesül.

A felzárkóztatást, hátrányos helyzetű közösségek segítését célzó törekvések nem valósulhatnak meg megfelelő épített környezet hiányában. Amennyiben ezen közösségek részére bármely, az oktatási-nevelési intézmények szigorúan értelmezett programjától eltérő többletszolgáltatást kívánunk nyújtani, legyen szó akár emberi, társadalmi kapcsolatokon alapuló beavatkozásról – például szülői közösség bevonása egy nevelési intézmény működtetésébe - vagy a közösség tagjainak helyzetéből fakadó hiányosságok közösségileg megvalósuló kiküszöböléséről – például megfelelő minőségű lakhatás biztosítása a tanulók részére – mind térbeli többletet igényel.

Építettő és program

A miskolci Dr. Ambédkar Iskola a városban élő vagy a környező falvakból származó, többségében roma, sok esetben a közoktatásból már kihullott fiatalok középszintű oktatását végzi. Az iskola alapítványi fenntartású, finanszírozását a Dzsaj Bhím Triratna Buddhista Közösség végzi. A buddhizmus az iskola identitásában is jelen van: Dr. Ambédkar a dalitok – érinthetetlenek – politikai és vallási elnyomás alól való felszabadulásának történelmi alakja. Az alapítók, Derdák Tibor és Orsós János az egykori mánfai Collegium Martineum tantestületének is tagjai voltak.

A tervezés első fázisában, 2017-ben a meglévő iskolaépület belső tereit érintő tervek készültek, melyek a korábban sok lépésben bővített és átalakított épületet alkalmassá tették arra, hogy az oktatásnak és a diákok közösségi életének színtere legyen. E beruházás – a csekély anyagi forrásokból következő minőségben – a tervezés évében megvalósult. Mivel a tanulók jelentős részének otthoni körülményei kedvezőtlenek vagy bejárásuk nehézségbe ütközik, az iskola célul tűzte ki egy kollégium létesítését, melyhez az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2018-ben támogatást ajánlott fel.

Társadalmi összefüggések

Az iskola Miskolc Újdiósgyőr városrészében helyezkedik el. Az épületet délről határoló, eredetileg munkásoknak épült, majd később szegregátummá alakult „számozott utcákból” a tervezést megelőzően telepítették ki a lakosságot, abból a célból, hogy a terület egy részén footballstadiont építsenek. A dzsentrifikálódó környezetben – mind a társadalom, mind a város szövetében - az eredeti lakókéhoz hasonlóan az intézmény helyzete is kérdésessé vált.

A városvezetéssel való egyeztetések során bízunk a közös érdekeken alapuló, így végül eredményre vezető együttműködésben. Az intézménnyel közösen reménykedtünk abban, hogy segítséget nyújtanak a kollégium megfelelő helyszínének megtalálásában. A helyi vezetés azonban a diákok szállása és az oktatás számára alkalmasabb helynek ítélte Lyukóvölgyet - ahová a kitelepülők jelentős része is költözött -, egyeztetéseik során is ezen irányba terelve az építtetőt. Mivel ez a tanulók és az iskola további szegregációját eredményezte volna, mind az intézmény vezetősége, mind mi, építész tervezők elutasítottuk ezt a megoldást. A város vezetése és a főépítész irányából ezzel meg is szűnt a lényegi kommunikáció irányunkban, mi pedig kénytelenek voltunk beletörődni, hogy a kollégium helyszíne - kényszerűen - az iskola területe lesz.

4. TÉZIS:

A teljes értékű és felelős építészeti alkotás tudatosan vesz részt a közösségek közti párbeszédben.

Az építészet, mint a kultúrák közti párbeszéd eszköze

A társadalmi kontextusra – a környezetben élőkkel és a városvezetéssel történő súrlódásokra, a helybeli romák helyzetére – a tervezett épületnek is szükséges volt reflektálnia, hiszen a tágabb épített környezetben - ahogy a közelebbi kapcsolatba nem kerülő lakosság szemében is - az épület jeleníti meg az intézményt. Az építészet hasonló helyzetben a társadalmi párbeszéd eszközeként működhet, értékeket közvetíthet a többségi társadalom felé, megerősítheti azokat a használók irányában. Ahhoz, hogy ez a társadalmi párbeszéd hiteles legyen, a tervező felelőssége tekintettel lenni az épületet övező körülményekre, összefüggésekre.

A tervezés során tapasztalható volt, hogy adott esetben az építtető intézmény társadalmi helyzete az épített környezettel való viszonyában is tetten érhető: védekező, elzárkózó magatartását magasított kerítés, lezárt udvar, rácsok tükrözik. A kezdeti koncepció – felhívva a figyelmet a közösség által átélt nehézségekre - erőteljes gesztusból indult ki. A tervezési folyamat és az építtetővel folytatott eszmecsere eredményeképpen olyan építészeti

megnyilvánulás bontakozott ki, mely a transzparencia eszközével figyelemfelkeltő és szociális környezete irányába kommunikatív, mégsem értelmezhető támadó gesztusként, a tágabb narratívában is az együttélést, megértést jeleníti meg.

A meglévő állapot

Az intézmény 2016-ban vásárolta azt a két ingatlant, melyek jelenleg helyet adnak iskolájuknak. A nagyobbik épület az 1970-es években keletkezett, két korábbi lakóépület többszöri átépítéséből és bővítéséből, akkor óvoda, később szakiskola is működött itt. A szomszédos épület az Újdiósgyőrre jellemző, vasgyári kolónia téglarchitektúrájának jegyeit viselő lakóház, leromlott állapotban, de többnyire eredeti formában.

A többszöri átalakítás folyamán a hajdani oktatási épület térszerkezete átláthatatlan, terei sötétek voltak. Tömegében – kiváltképp az eredeti képlet feltárása után – esetlegesnek hatott a több korábbi épületet egyesítő építészeti kezelés, melyet a tervezési folyamat során a források szűkössége okán kénytelenek voltunk adottságként kezelni.

Az épület az ingatlan-nyilvántartásban lakóépületként szerepelt, így az engedélyezés

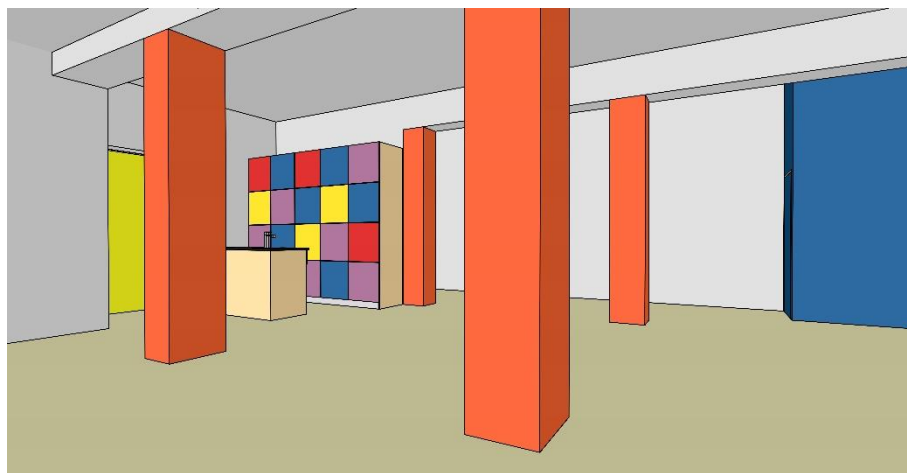
előtt rendeltetés-módosítás vált szükségessé, melyhez fel kellett mutatni a megnövekedett számú gépkocsi-tárolóhelyet, és igazolni kellett az épület megfelelőségét az oktatási funkcióra. Mindezt úgy, hogy a korábbi rendeltetésváltoztatás alappal nem rendelkezett, az épületet soha nem lakták, feltételei sem voltak soha adottak, így a lakó funkció kizárólag a korábbi tulajdonosainak (anyagi) érdekeit szolgálta, és a valóságnak nem felelt meg.

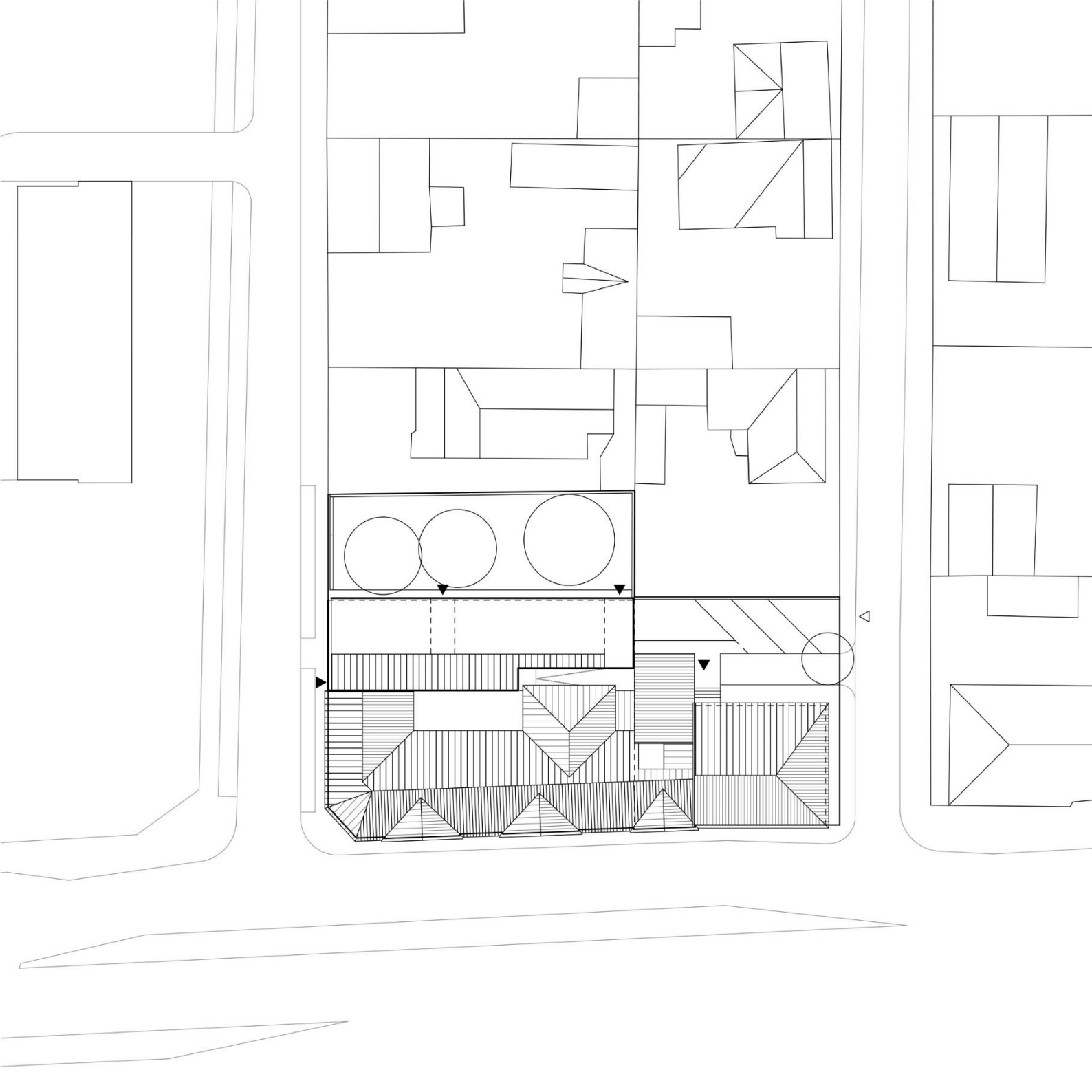

12. ábra: Dr. Ambédkar Iskola kollégiuma –
a gyenge minőségben
megvalósult első ütem

13. ábra: Dr. Ambédkar Iskola kollégiuma –
az első ütem
látványterve

Az első ütem

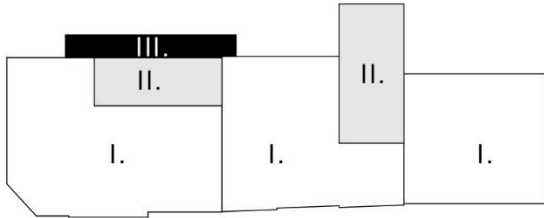
Első fázisban az iskola működéséhez elengedhetetlen átalakításokat terveztük meg. Új leány, fiú és akadálymentes mosdókat terveztünk - ezek áthelyezésével felszabadítottuk az előcsarnokot, melyet további kiváltásokkal bővítettünk az épület hosszanti közlekedőjének irányába. Az így bővült térbe ideiglenes jelleggel teakonyhát terveztünk. A meglévő helyiségeket tantermeknek megfelelő méretűre vontuk össze. Az átalakított belső térre színezési tervet készítettünk, az iskola szellemiségének megfelelő modorban. A beavatkozással a tanítás fizikai feltételei mellett a létszámnak megfelelő méretű közösségi tér is létrejött, mely a második fázisban is fontos szerepet kapott.

Az átalakítás sajnálatos módon nagyon gyenge minőségben valósult meg – ennek ellenére örömtelien éreztük, hogy az iskola működésének feltételeit sikerült gazdaságos keretek közt biztosítani. Az iskola oktatói és hallgatói később további, buddhista eredetű és egyéb dekorációval látták el a színezett felületeket – ezt az építészetileg tervezetlen, architektúrával nehezen összeegyeztethető gesztust kénytelenek voltunk elfogadni, mint az épület közösség általi befogadásának

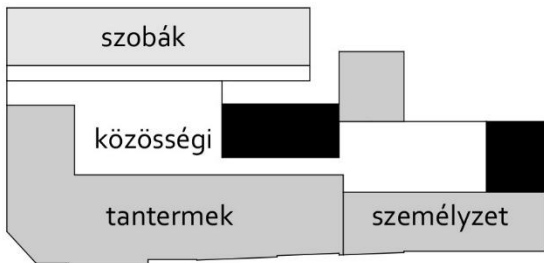
mozzanatát. A második fázis tervezésekor azonban már számoltunk a közösség ily módú bevonásának fontosságával – gondoskodtunk a megfelelő felületekről és az iskolaközösséggel való együttműködés kereteiről.

Vázlattervi változatok

Az építető által kitűzött célok és a kapott támogatás nem álltak összhangban, így a várossal történt egyeztetések megghiúsulását követően kompromisszumos, csökkentett program gazdaságos megvalósítására kellett törekednünk. Az iskola telkének mérete további kihívást jelentett. A vázlattervi szakaszban felvázolt különböző változatokat is főként e szempont szerint elemeztük, hasonlítottuk össze. A bekerülési költség mellett tekintettel kellett lennünk a helyi viszonyokra, az első fázis alatt megismert, kevésbé felkészült helyi kivitelezői felhozatalra – Borsod megyét különösen érinti a képzett munkaerő el- és kivándorlása – emellett törekednünk kellett a gyors megvalósíthatóságra is.

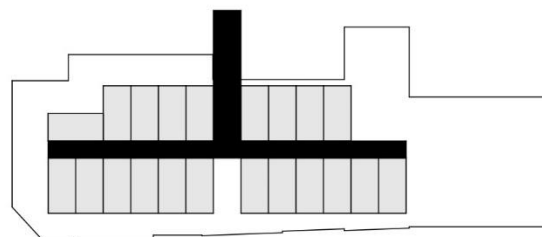

15. ábra: a meglévő épület építési idő szerinti tagozódása

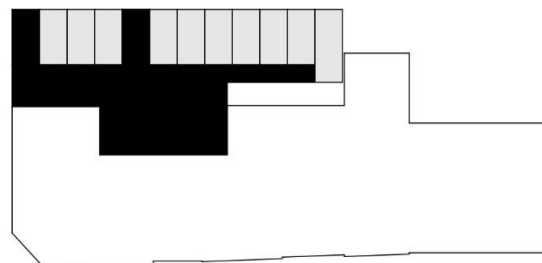

16. ábra: a végleges funkcionális elrendezés

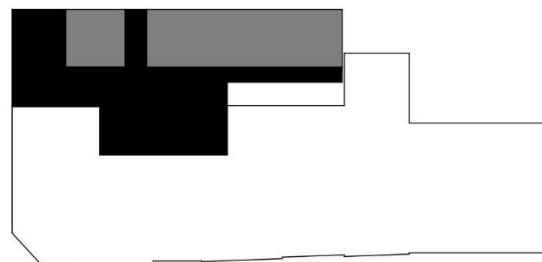
17. ábra: 1. vázlattervi változat:
konténerek telepítése a tetőre

18. ábra: 2. vázlattervi változat:
konténerok telepítése az épület mellé

18. ábra: 3. vázlattervi változat: épített
tömeg az épület mellett

A meghatározó praktikus szempontok mellett sem veszíthettük szem elől az épület jelentőségét az iskola közössége, illetve a környezetében végbemenő társadalmi folyamatok tükrében. A városvezetés által képviselt többségi társadalom szemében az iskola hallgatói és a közösség, amelyből kikerültek, nemkívánatosnak tűntek a dzsentrifikálódó területen. Az ő irányukban is képviselnünk kellett az iskola helytállását e közegben. A hallgatók, tanárok számára még többet jelenthet az épület: otthont, identitásuk megtestesülését, lehetőséget a kitörésre. Így az épületnek két, látszólag szemben álló fél felé kellett megnyilvánulnia.

A végleges terven szereplő megoldáson kívül további két változatot vizsgáltunk részletesebben a vázlattervi fázisban. E két alternatíva konténerek alkalmazásával törekedett gyors, gazdaságos építésre. Az előregyártott elemekből fakadó uniformitást a telepítés találékonyságával, belsőépítészeti leleménnyel terveztük oldani.

Ezek közül az első változatban a kollégiumi szobáknak helyet adó konténereket a nyugati épületrész megerősített padlásfödémére, a magastetőt elbontva helyeztük el. Az elemeket és az általuk határolt funkcionális tereket acél lugasszerkezettel fogtuk össze,

illesztettük a megmaradó alsó szinti tömeghez. A meglévő épületrészt ezzel az esetlegességét nem kendőzve értelmeztük át. A változat legfőbb erénye a keleti épület formai kezelése és a tetőn létrejövő használható terek voltak. Gazdaságtalanságot jelentett ugyanakkor a földszinti terekkel való kapcsolat hiánya, mely gátolta a funkció rugalmas, gazdaságos szervezését. Végül a meglévő szerkezet bizonytalan állapota, a statikai megerősítés körüli bizonytalanságok miatt vetettük el ezt a megoldást.

A második változatban a lakószobákat rendezett egységben helyeztük az iskolaépület előtere mellé, annak lapostetős tömegét nyaktagként értelmezve. E változat gazdaságosabb kialakítást, a meglévő helyiségekkel jó funkcionális kapcsolatot eredményezett, az iskola udvarának kárára. E változat elrendezésében jórészt azonos a végleges terven szereplővel.

A vázlattervezés alatt folyamatosan vezetett költségvetési számítások és a szakkivitelezőkkel folytatott egyeztetések azonban megkérdőjelezték a konténeres technológia gazdaságosságát. A hajózási konténerekből történő kialakítás esetén a gyors és egyszerű építés előnyét veszítettük volna el, cserébe csak a szerkezetépítésben jelentkező árelőnyért. A készre szerelt konténerek esetén minden egyes egyedi elképzelés a technológia gazdaságosságát csökkentette, az egyedi igények és a gyártók által kínált típusmegoldások közt nem rajzolódott ki arany középút.

A végleges koncepció

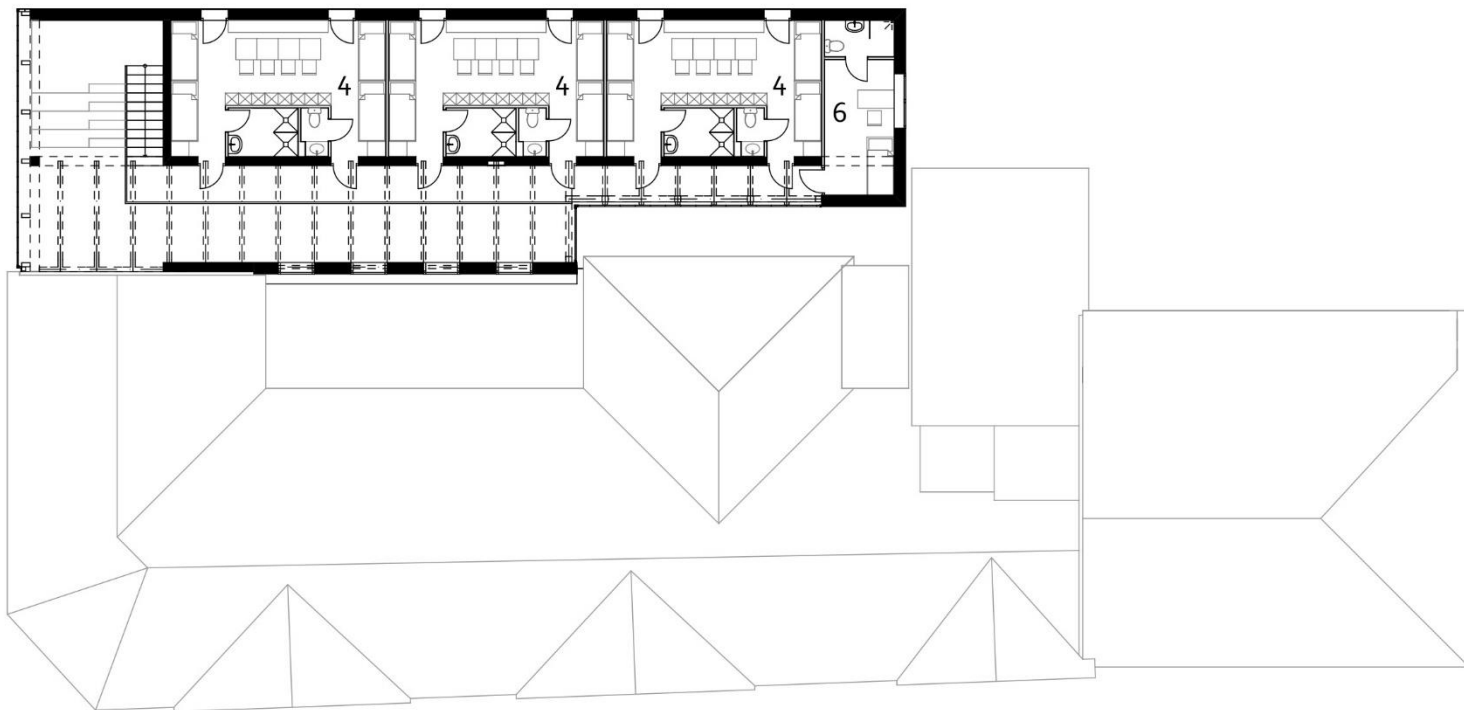
A két korábbi vázlat tanulságait felhasználva a második funkcionális felosztását követő, minél egyszerűbb hagyományos technológiákat használó elképzelés felé léptünk tovább. Ebben a megoldásban meglévő iskola keskeny folyosószerű közlekedőjének elbontásával az épületegyüttes a Tátra utca felől új bejáratot kap, amely az intézmény kollégiumhoz tervezett előcsarnokába nyílik, az iskola meglévő zsidóteremmel közös teret képezve. Az előcsarnok kettős légterű, felülvilágítóval ellátott, tágas, napsütötte tér. A kétszintes

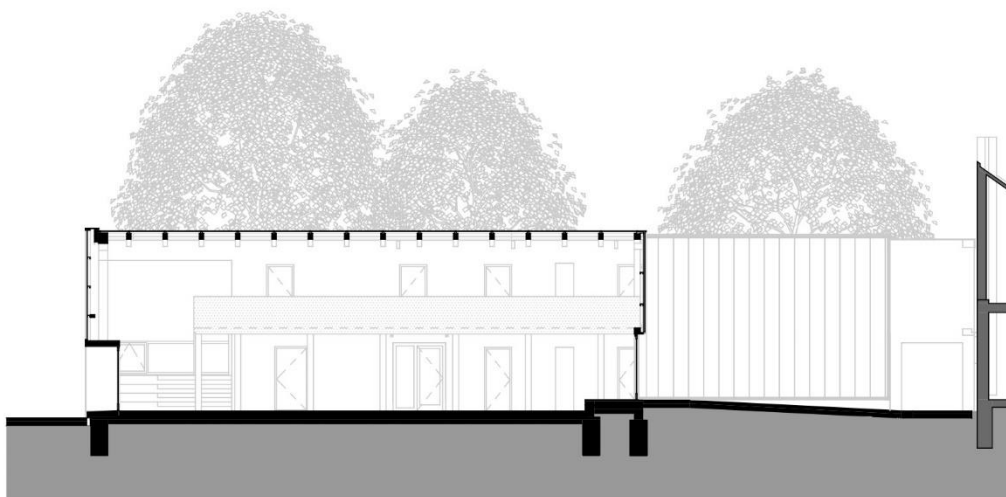
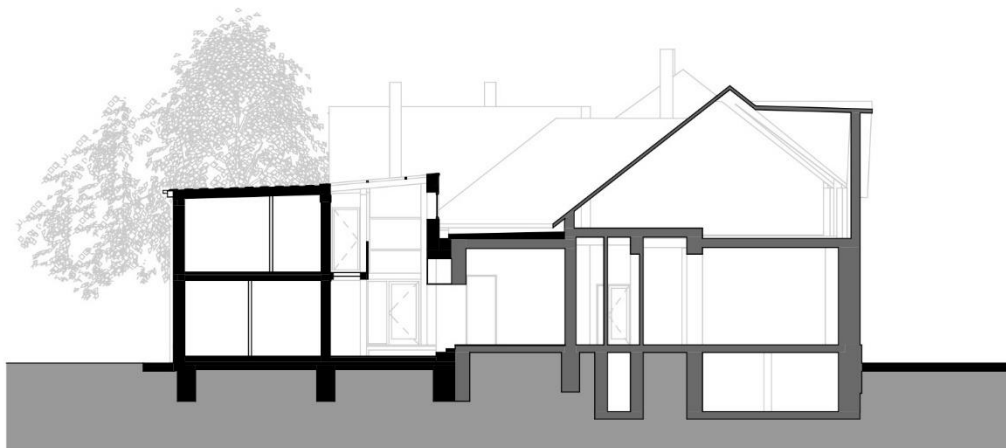
kollégiumi szárny szobái ebből a térből nyílnak, a földszinten közvetlen megközelítéssel, az emeleti szobák galériaként kialakított oldalfolyosóról közelíthetők meg. A kétszintes elrendezés a nemenkénti külön elhelyezést teszi lehetővé. Az épület földszinti helyiségeinek akadálymentes megközelítését biztosítottuk, ezen a szinten egy kétágyas akadálymentes kialakítású lakóegységre tettünk javaslatot. Az előcsarnok kertkapcsolatát két, nyitott-fedett folyosón át biztosítottuk, ezeken át megoldva az épület akadálymentes megközelítését és a két földszinti szint között a kerekesszékekkel való közlekedést. A földszinten három kétágyas, továbbá egy egyágyas akadálymentes szobát, illetve egy felügyelő tanár számára fenntartott szobát terveztünk, így összesen tíz fő elhelyezésére nyílt lehetőség ezen a szinten. Az emeleten hat kétágyas szobát és egy elkülönítő betegszobát alakítottunk ki, így az ezen a szinten szintén tíz gyermek helyezhető el. Az emeleti galériára vezető kétkarú lépcső induló karja lépcsőzetesen kialakított emelvény, amely társalgó, pihenő teret képez az előcsarnokon belül.

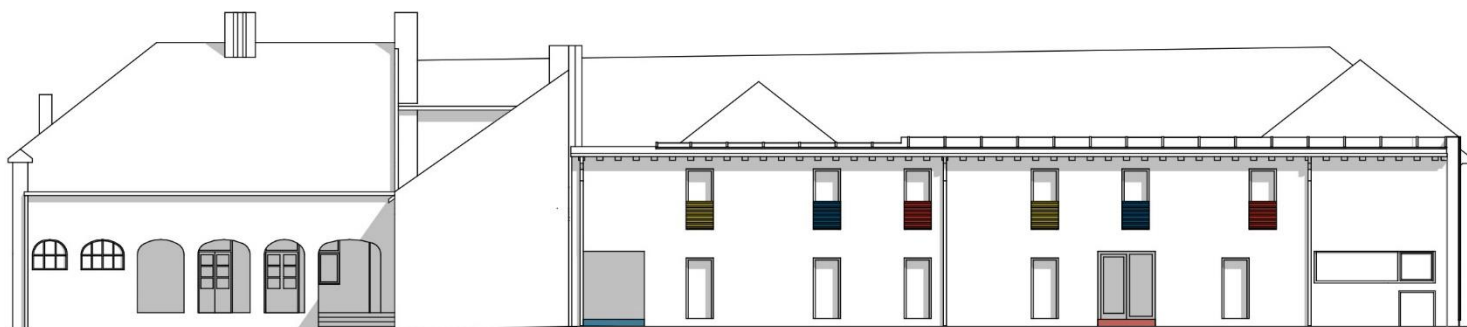
19. ábra: Dr Ambédkar Iskola kollégiuma – földszinti és emeleti alaprajz

1	közösségi tér	7	közlekedő
2	közlekedő	8	vizesblokk
3	zsibongó	9	tanári szoba
4	szoba + vizesblokk	10	tároló/gépészeti helyiség
5	szoba + vizesblokk (akadálym.)	11	teakonyha, étkező
6	elkülönítő szoba + vizesblokk	12	tanterem

20. ábra: Dr. Ambédkar Iskola kollégiuma - metszetek

21. ábra: Dr. Ambédkar Iskola kollégiuma - homlokzatok

22. ábra: Dr. Ámbédkar
Iskola kollégiuma –
látvány nyugati irányból

23. ábra: Dr. Ámbédkar
Iskola kollégiuma –
az előcsarnok látványa

A környezettel való kommunikációban a transzparencia eszközét alkalmazó építészeti koncepcióban a Tátra utcai homlokzatot a meglévő épülethez simuló, félig áteresztő polikarbonátból épített homogén fal képezi, amelyet csak a fával bélelt fülkeként kialakított bejárat bont meg. E transzparencia és az áttetsző felület mögött megjelenő színezés tükrözi az intézmény társadalomhoz való viszonyát, egyúttal alkalmas az iskola identitásának kifejezésére is. Ugyanakkor a beltérben intenzív színek a környezetből szemlélve egyfajta, az intézmény védettségét és intimitását biztosító rétegen, szűrőn keresztül jelennek meg. Az utcára merőleges kétszintes kollégiumi szárny udvari homlokzata egyszerű falazott vakolt felületű, a hosszfalas szerkesztésre jellemző nyílásokkal. Az épület belső tereinek erős karaktert ad a padló és falszerkezetek merész színezése és a látszó faszervezeti elemek és a tűzi-horganyzott acél együttes használatában rejlő feszültség. A színek kiválasztásakor számoltunk a meglévő épület jelenlegi, kissé szokatlan színével, ami vélhetően még jó ideig változatlan marad. A teljes épületegyüttes eklektikusságát a terv nem próbálja leplezni vagy korrigálni, mert bár az egyes elemek karaktere sajátos, együttesként harmonikus látványt képeznek.

A kollégium tereit kéttraktusos, az épület hosszában elnyúló tömegként helyeztük a meglévő iskolaépület mellé, az előcsarnok lapostetős tömegével hozva létre funkcionális kapcsolatot. Az északi traktus tartalmazza a kollégiumi szobákat, míg a déli, polikarbonáttal burkolt és fedett traktus foglalja magában a közlekedő felületeket. A korábbi, utcáról nyíló gyalogosbejárat helyén képzett új bejárat a közösségi felületként kialakított függőleges kollégiumi lépcsőt magába foglaló előtérre nyílik.

A kollégiumi szobák kialakítása során az intézményvezetés és a tervezők korábbi közös tapasztalataira hagyatkozva a közösségi használatú tereket helyezte előtérbe ez a tervváltozat, az adott közösség pedagógiai igényeit figyelembe véve.

A gazdaságosság legfőbb eszköze a terek használatában, térkapcsolatok kialakításában, az intézmény működtetésében korábban is tetten érhető rugalmasság volt. A közösségi terek, kiszolgáló funkciók az iskolával közösen működhetnek, míg egyes oktatási tereknek időben elválasztva alakult ki kettős funkciója. A kollégium és iskola működésének teljes időbeli elkülönülése által jelentős területet, költséget takaríthattunk meg. Az intézmény kis léptéke, a közösség szoros köteléke, a

vezetőségre és oktatókra jellemző és az intézmény működésének alapját jelentő rugalmasság nagy szerepet játszott a terv flexibilis megoldásaiban. (Ahogy a később ismertetett bölcsődei terv estében is, a kisebb közösség több lehetőséget biztosít az egyedi igények rugalmas követésére, mind a tervezés, mind a működtetés tekintetében.)

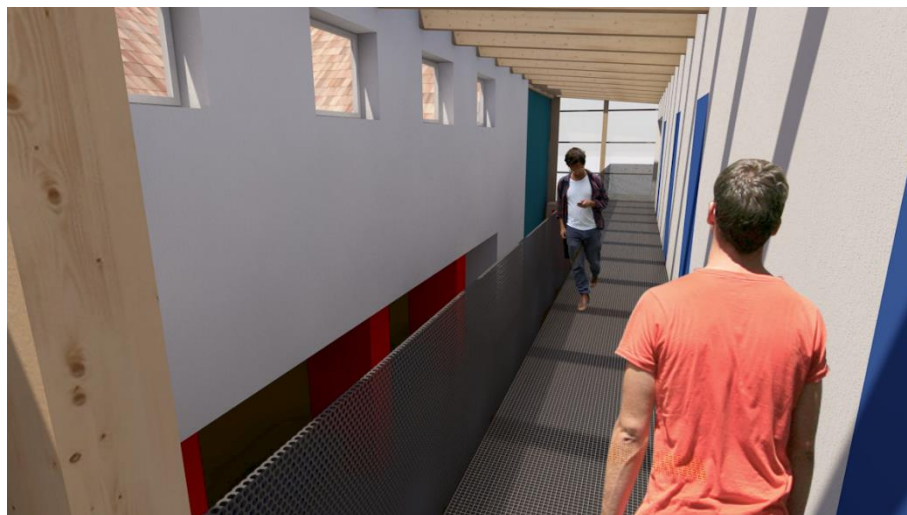
A szerkezeti képlet végletesen egyszerű: a szobák falazott tömege és a meglévő előcsarnok között egy szerelt szerkezetű közlekedőteret hoztunk létre, melynek költségei így minimálisra csökkentek. A felhasznált anyagok a lehető legjáratosabb termékek – eltekintve a közlekedőtér polikarbonát fedésétől, burkolatától, mely egy gazdaságos és könnyen szerelhető rendszer. Az épített tömeget kerámia béléstestű közbenső födémmel és faszerkezetű lapostetővel terveztük, a nyílások mennyisége és mérete nem lépi túl a kellemes használathoz szükséges mértéket. A falfelületek festettek, a padlóburkolat műgyanta. Így drága anyagok nélkül, a tömeget és térszerkezetet kihasználva struktúrák és színek segítségével tudtunk karaktert adni az épületnek. A korábbi megvalósult fázis utóéletéből tanulva szabadon festhető felületeket jelöltünk ki a

központi térben – ezeket a látványterveken piros színben láthatjuk.

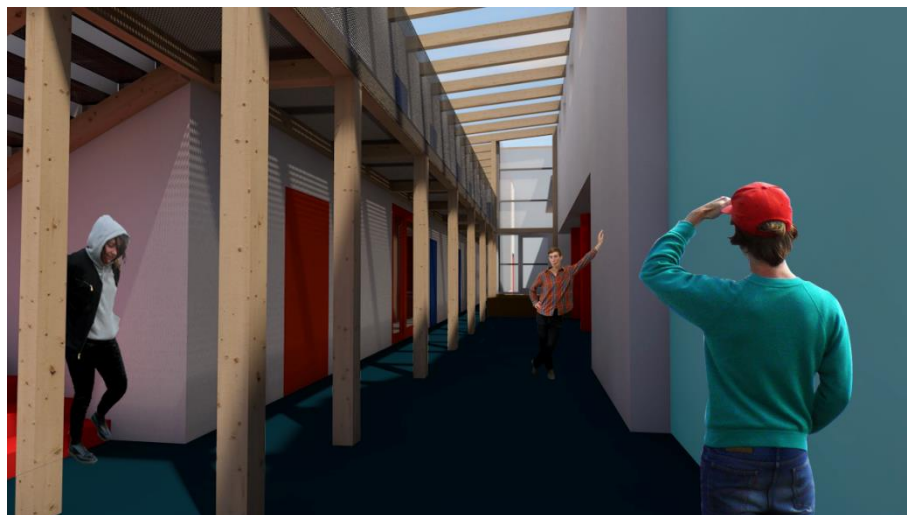
A terv utóélete

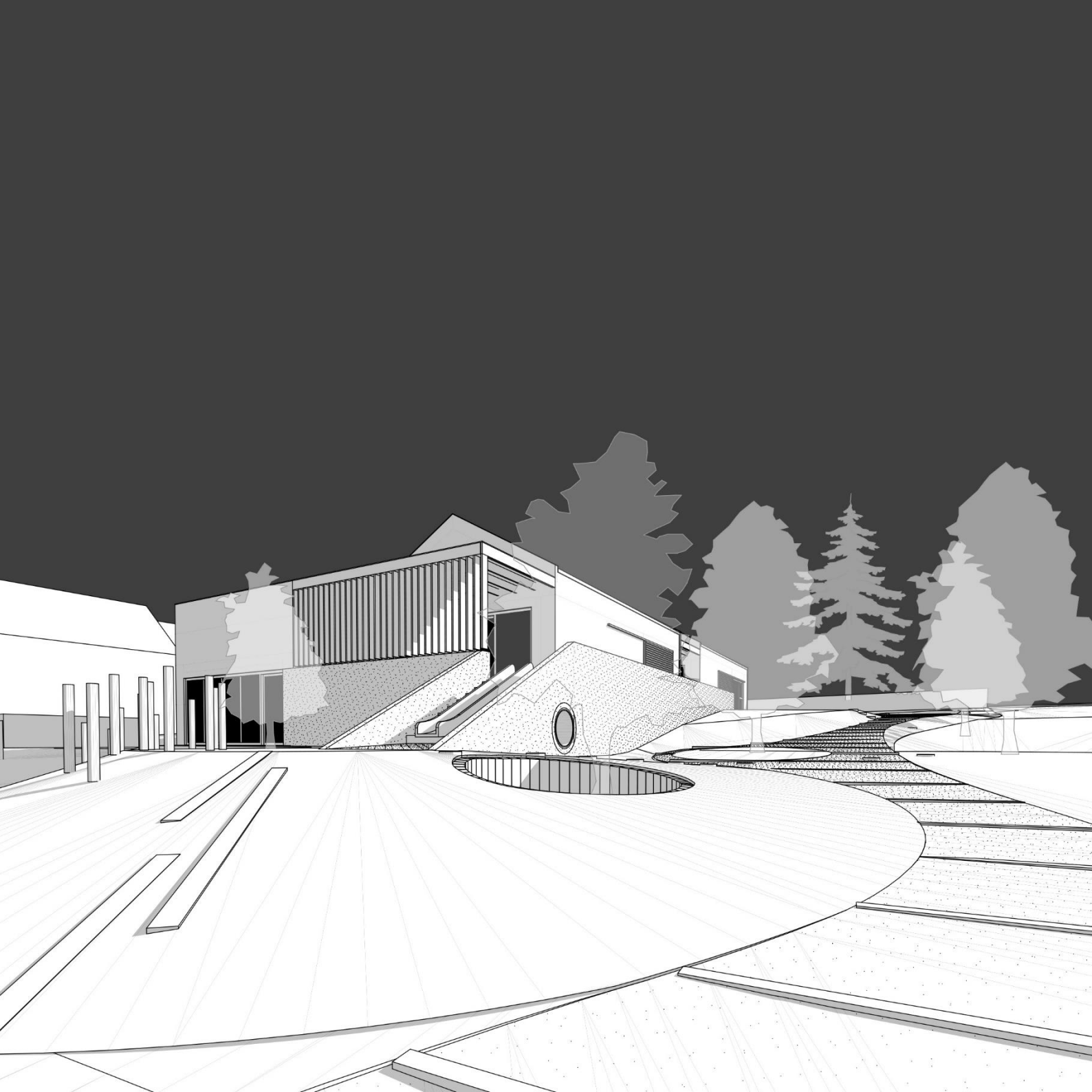
A kiviteli tervek elkészültére világossá vált, hogy az intézmény fenntartója a kapott támogatás ellenére nem lesz képes megépíteni a tervezett kollégiumot. A csökkentett, kompromisszumos program, a tervezés minden területén szigorúan követett takarékoság ellenére a beruházás elé görgetett, azt tovább drágító akadályok, a támogatás felhasználásának szűkös határidejével együttesen arra kényszerítették az iskolát, olcsó ingatlan vásárlásával és annak minimális átalakításával biztosítsa a kollégiumi férőhelyeket. Ez amellet, hogy hosszú távon jelentősen magasabb fenntartási költségeket ró az intézményre, a felvázolt programra csak a legszűkebb, fizikai értelemben jelent megoldást.

24. ábra: Dr. Ambédkar Iskola kollégiuma – az emeleti közlekedő látványa

25. ábra: Dr. Ambédkar Iskola kollégiuma – a földszinti közlekedő látványa

Bölcsőde, Cserdi

Tervezők: Kovács Péter, Pelényi Margit
Tervezés éve: 2020.
Állapot: megvalósulás alatt

Nevelési intézmények és építészetük jelentősége

Egy nevelési intézmény épülete - közegetől függetlenül – normák, értékek átadásának színhelye. A befogadó fél, a kisgyermek elméje rendkívül fogékony az ingerekre, származzanak azok magától az épített környezettől vagy az abban működő intézményi és szociális környezettől. Az itt töltött évek életre szóló nyomot hagynak az egyénben, így az építész felelőssége is hatványozott.

Egy nehezebb sorsú, kisebbségi közösség lakta település számára egy ilyen intézmény pusztá léte, építészeti és egyéb minőségeitől elvonatkoztatva is meghatározó. Cserdi saját kezébe akarta venni gyermekei nevelésének

feladatát, hogy azt a nekik megfelelő módon és feltételekkel biztosíthassák. Így szükség szerint megfelelő fejlesztő bölcsődei program alakítható ki, ezen kívül elkerülhető a gyermek hátrányos megkülönböztetése, kiközösítése, mely akár csak a különböző lakhely okán is megtörténhet. Ebben az esetben ez a beruházás a település öngondoskodásának fontos gesztusa, mely ezáltal túlmutat a gyermekek nevelésének praktikus kérdésein.

Előzmények – korábbi munkák és tervpályázatok Cserdiben

Pelényi Margit műtermében eltöltött éveim alatt – az iroda korábbi, Cserdibe tervezett munkáinak folytatásaként – is intenzív együttműködés fűzött minket a településhez és polgármesteréhez: e négy év alatt összesen nyolc pályázati tervdokumentációt készítettünk a községnek, köztük a közösségi ház és az orvosi rendelő korszerűsítésére, a ravatalozó felújítására, játszótér kialakítására, valamint az itt tárgyalt bölcsőde és egy óvoda létesítésére. Ismerve a kis települések szűkös lehetőségeit, az itt élők nehézségeit, mindvégig arra törekedtünk, saját lehetőségeinken belül segítsük Cserdi boldogulását – jelentse ez akár kisebb

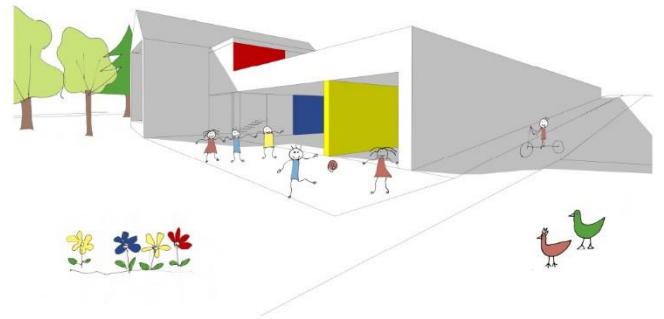
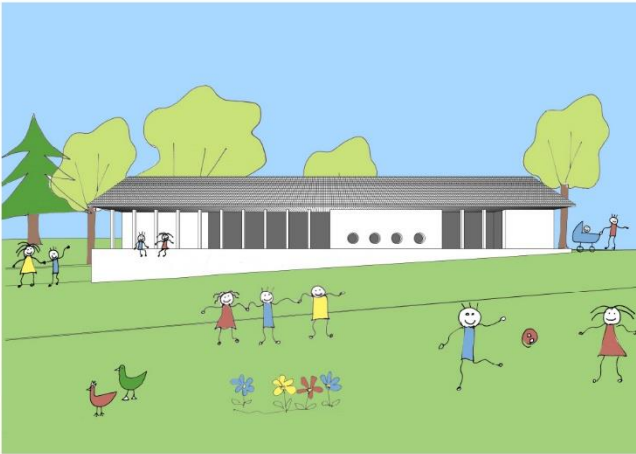
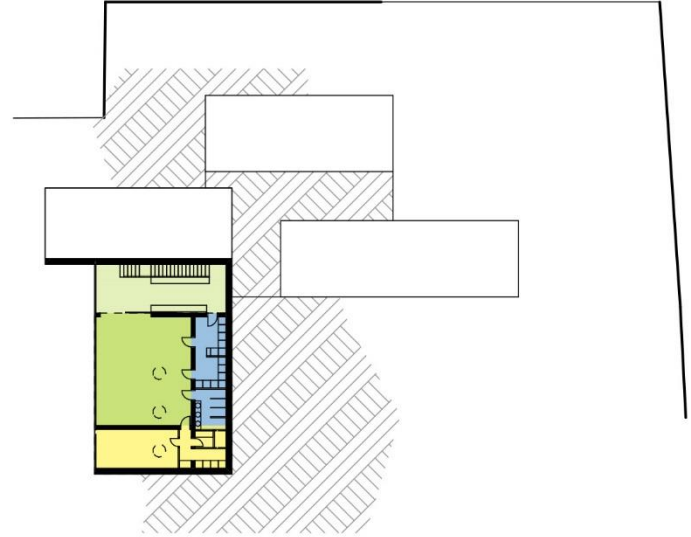
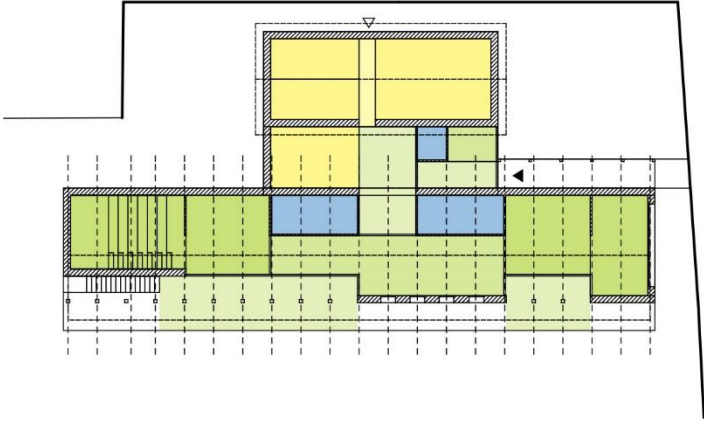
építészeti értékű, de a település számára fontos munkákban való részvételt, a pályázati és építésügyi folyamatok rugalmas kezelését, de kiváltképp a település távlati céljainak – építészeti és egyéb értelemben vett – tervezésében, megálmodásában való aktív részvételt. E párbeszédben partnerünk Bogdán László polgármester volt, kinek irántunk – és így az építés szakma társadalmi szerepvállalása iránt – táplált bizalmát megtisztelőnek éreztük. Az általunk előkészített pályázatok közül egyedül a bölcsőde, majd újbóli benyújtás után az orvosi rendelő nyert támogatást. És bár a többi beruházás megghiúsulását szomorúan vettük tudomásul, mind közül a tárgyalt tervet éreztük legfontosabbnak, hiszen egy nevelési intézmény egy új generáció jövőjét határozhatja meg.

Már a pályázati szakaszban megtapasztaltuk, a különböző előírások rigid rendszere milyen akadályokat gördít a speciális igényeket kielégíteni próbáló építészet elé. A bölcsőde tervpályázatának benyújtása után röviddel került kihirdetésre az óvodai pályázat, e két épületet ideális esetben egységben, egy koncepció mentén tervezhattünk volna meg. Ehelyett afelől is bizonytalanság fogadott minket, megvalósítható –e szabályosan mindkét beruházás egy helyszínen.

„Szerencsére” ezt az ellentmondást nem vált szükségessé feloldanunk. E problémás helyzet a pályázati rendszer működéséből – az uniós és hazai pályázatok, a létező igények összehangolatlanságából, a visszaéléseket megelőzni célzó szigorú szabályozásból – ered, melynek csak építészeti vetületét kívánja tárgyalni e dolgozat. Építészként nem rendelkezem megfelelő kompetenciával a pályázatok során tapasztaltak jogi és gazdasági szemléletű minősítéséhez, szakmai szempontok szerint azonban tisztán látható a gazdaságtalanság és a belőle fakadó egyenlőtlen helyzet.

A két funkció egyidejű tervezése, megvalósítása kézzel fogható előnyökkel járt volna, a nagyobb összegű támogatás elnyerésének vitathatatlan előnyén felül is. A település által kitűzött pedagógiai célok sokkal hatékonyabban valósulhatnak meg, ha mindkét korosztály nevelését „saját kézbe vehetik”, egészen iskolaérettségig elkísérve őket.

27. ábra: a bölcsőde (balra) és az óvoda (jobbra) pályázati vázlattervének alaprajzai és látványai

Egy mindkét funkciót magába foglaló épületet jóval gazdaságosabb mind megépíteni, mind fenntartani. A kivitelezés számos költsége csökkenthető azonos volumen egy ütemben történő építése esetén: a felvonulási költségek feleződnek, a beszerzési árak a nagyobb volumennel csökkennek. A működést, működtetést tekintve: számos funkció kettőzése elkerülhető, illetve gazdaságossá válik különben elképzelhetetlen többletfunkciók integrálása is. Kisebb intézményi háttérinfrastruktúra szükséges, a kisebb épített területtel arányosan alacsonyabb karbantartási és energetikai költségek merülnek fel. Kijelenthető, hogy egy kisebb, szerényebb anyagi lehetőségekkel rendelkező település számára jóval kézzelfoghatóbbak a gazdaságtalanságok. Ez önmagában is egyenlőtlenséget teremt, mely a kisebbségi településeket nagyobb arányban sújtja.

A 368 főt számláló Cserdi község lakosainak 40%-a vallja magát romának – a falu identitását javarészt e közösség határozza meg. A település az elmúlt másfél évtizedben gyakran szerepelt a magyar sajtóban, a polgármester, Bogdán László erőteljes fellépésének köszönhetően, mellyel a roma lakosság szociális felzárkózását igyekezett elérni. A község gyermekei jelenleg

Szentlőrincen tudnak bölcsődébe, óvodába járni, a település saját nevelési intézmény alapításával törekszik nevelésüket saját kézbe venni, így garantálva a megfelelő körülményeket, a szociális normák elsajátítását, a szükséges felzárkóztatást. Céljuk, hogy az innen kikerülő gyermekek hátrányok nélkül folytathassák tanulmányikat. A lakosság munkaügyi helyzete az elmúlt években jelentősen javult, a nők szociális és munkaügyi helyzetében is pozitív változás várható. E tények is alátámasztják a saját fenntartású intézmények létrehozásának szükségességét.

A település 2019 folyamán pályázott mind bölcsőde, mind óvoda létrehozására, előbbi támogatást sikeresen el is nyerte. E pályázatokra létrehozott vázlatraképek képezik a tárgyalt épület előzményét.

Programalkotás

A vázlatraképek, pályázati szakaszban világossá vált, hogy a két intézmény együttes kezelése jelentené az ideális megoldást, azonban a két pályázat függetlensége miatt több eshetőséggel kellett tervezőként számolnunk. Legkedvezőbb esetben mindkét pályázat forrásából együttesen gazdálkodva jöhetne létre a bölcsőde-óvoda, az óvodai vázlatrakép

ezen alapfelvetésre épült, mivel az óvodai pályázat forrásai önmagukban elégtelennek bizonyultak volna a község terveinek megvalósításához.

A helyi önkormányzat számára a bölcsőde puszta megvalósulása jelentette a célt – hogy a gyermekek nevelését a település önállóan, saját szándékai szerint biztosítsa. A jelenleg Szentlőrincre járó, Cserdiből érkező gyermekek – hovatartozástól függetlenül is – kisebbségként jelennek meg, az esetenként szükséges felzárkóztatásra pedig nincs megfelelő lehetőség. A nevelési intézményekhez kötődő rossz élmények és a távolság pedig csökkentik a szülők kedvét a gyermekek beíratásához, pedig e folyamat a település szociológiai fejlődésében fontos előrelépést jelentene.

Tervezőként feladatunknak éreztük, hogy olyan épület és intézmény jöjjön létre, mely az alapvető nevelési rendeltetésen túl is reagál Cserdi problémáira, lehetőségeire. Így a vonatkozó szabványok, előírások, kortárs hazai példák elemzésén kívül a programalkotási folyamat részeként aktívan kerestük e lehetőségeket, az önkormányzattal egyeztetve. Támponot jelentett a nevelési intézmények környezetpszichológiai kérdéseit tárgyaló

szakirodalom, a hazaitól eltérő szemléletet tükröző külföldi – európai és ázsiai – példák. A 2019-ben meghirdetett, bölcsődei szabványok felülvizsgálatát célzó tervpályázat és az általa generált szakmai diskurzus is hasznos kérdéseket vetett föl.

A 24 gyermek befogadására képes bölcsőde programjának megalkotásakor figyelembe vettük a gyermekek, családjuk és a közösség sajátos igényeit. Célunk egy olyan „oktató” bölcsőde létrehozása, mely azon túl, hogy megoldást jelent a dolgozó szülők gyermekeinek elhelyezésére, a szülők aktív bevonásával segítséget nyújt a családdá válásban, társadalmilag elvárt viselkedési normák, kompetenciák elsajátításában, óvodás korra megszüntetve a gyermekek helyzethátrányát. A végül kialakult program három fő elemben tér el a csoport és létszám által indokolt tipikus bölcsődétől:

A pályázat benyújtása és a tervezés időtartama alatt, illetve a megelőző években Cserdiben csökkenőben van a születések száma. A vázlattelev - még az aktuális gyermeklétszám figyelembe vételével - 24 gyermekkel számolt, valójában a közeljövőben e létszám fele lesz az intézményt látogató bölcsődés korúak száma. E folyamatot szem előtt tartva, a jogszabályi

lehetőségeket figyelembe véve lehetségesnek láttuk olyan épület létrehozását, mely később óvodabölcsődeként is képes működni.

A szülői közösség bevonását lehetővé téve egy nagyobb méretű, többcélú termet terveztünk, mely nemcsak a gyermekek tornaszobájaként, hanem rendezvények, foglalkozások helyszínékként is tud működni. A kertkapcsolattal rendelkező, lépcsős metszetű tér akár az intézménytől függetlenül, kintről is megközelíthető.

A település öngondoskodása, az intézmény gazdaságos működése érdekében fontosnak láttuk, hogy a gyermekek étkeztetését helyben, a községben termelt jó minőségű hozzávalók felhasználásával lehessen megoldani, így az épület teljes értékű főzőkonyhával rendelkezik.

Látható, hogy az előbbieken ismertetett három pont nem képvisel önmagában építészeti innovációt, azonban kialakításuk, az adott költségkereten belül történő megoldásuk a tervezési feladat kulcskérdését jelentette.

A tervezési program alkotásakor, a funkció kialakításakor az érvényes jogszabályokat betartva, a vonatkozó előszabvány ajánlásait figyelembe véve mindig az adott

követelmények hatékony teljesítésére törekedtünk, így adva esélyt a hely specifikumaiból eredő különleges igények kielégítésére. Az egyes funkciókhoz tartozó térszükségletet oly módon határoztuk meg, hogy belsőépítészeti eszközökkel, bútorozással, a konkretizált tárgyi és személyi feltételeket szem előtt tartva a közösség és az intézmény léptékével arányosan biztosítsunk a megfelelő használatot. Arra törekedtünk, hogy a kiszolgáló funkciók ésszerű és gazdaságos szervezése által lehetőséget teremtsünk a többlet igényekből adódó programelemek megvalósítására.

6. TÉZIS:

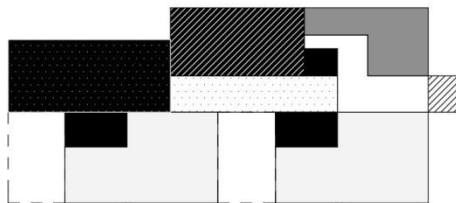
Az oktatás, nevelés épített környezetének minőségét tekintve egyenlőtlenség figyelhető meg, mely az anyagi források eloszlásának tökéletlenségéből, az intézmények által kiszolgált közösségek érdekérvényesítő képességének különbözőségéből eredeztethető. A felzárkóztatást, hátrányos helyzetű közösségek segítségét célzó törekvések nem valósulhatnak meg megfelelő épített környezet hiányában.

A bölcsődékre vonatkozó magyar szabvány már vázlattevi szinten is kevés támpontot adott, mivel számos előírása a kapcsolódó tényezők mérlegelése nélkül ad javaslatot egyes helyszükségletekre. E hozzáállás nem szolgálja a tervezendő épület minőségét, mivel az alapos mérlegelés nélkül méretezett funkciócsoportok gazdaságtalan épületet eredményeznek, mely így nem tud egy sajátos igényeket tükröző programot befogadni.

Amennyiben megfelelő anyagi forrásból megvalósuló, ideális közegben létesülő nevelési intézményekben gondolkodunk, a szabvány számadatai egy élhető és jó minőségű bölcsőde képét mutatják – lévén a paraméterek a kortárs és közelmúltbeli hasonló beruházások tapasztalataiból építkeznek. Az eltérések egy része jelenthet valódi minőségbeli különbséget a szabvány szerinti épület javára. A gazdasági és szociális helyiségek méretezése kényelmesebb használatot biztosít a személyzet számára, ugyanakkor a tervezett négyzetméterek az igények részletes számbavételével elégségesnek bizonyulnak. A személyzeti és szociális helyiségek szabvány szerinti méretezése semmilyen változót nem vesz figyelembe, ugyanakkor e funkciók gazdaságosan tervezve jóval kisebb helyen megvalósíthatók. A gyermekek fogadására,

tartózkodására szolgáló helyiségeket a szabvány szintén létszámbeli változó nélkül definiálja. Itt a környezetpszichológiai tanulmányokban kimutatott, $4 \text{ m}^2/\text{fő}$ értéket vettük figyelembe, mint a gyermekek csoportos tartózkodására szolgáló terek legkisebb, negatív hatást ki nem váltó méretét. Mint a kimutatásból látszik, az optimalizációnak köszönhetően a programból adódó plusz funkciók területének jelentős részét megtakarítottuk. A bölcsőde szociológiai környezetre választ adó, általánostól, megszokottól eltérő jegyei a programalkotás tervezési fázisából erednek.

földszint

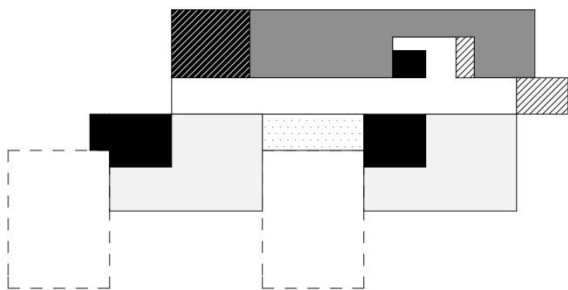
tetőtér

Valós program szerint, multifunkciós térrel és főzőkonyhával
összesen: 314 m² + 46 m² terasz (közlekedőfelületeket nem számolva)

- közlekedő
- adminisztratív
- fogadó
- csoportszobák
- tárolás
- vizesblokk, gép.
- konyha
- multifunkciós tér
- terasz

földszint

tetőtér

Szabvány szerint, multifunkciós tér nélkül, melegítőkonyhával
összesen: 315 m² + 120 m² terasz (közlekedőfelületeket nem számolva)

A hagyományos oktatási építészet a többségi társadalomnak kedvez.

Az oktatási, nevelési terek építészetét inkrementális fejlődés során csiszolódott archetípusok jellemzik, melyek általános igények magas színvonalú és gazdaságos kielégítését teszik lehetővé. (Ezen épületekben az építészeti invenció továbbra is jelen van és lehet kimagasló, a kipróbált sémák alkalmazása csak növeli és biztosítja a minőséget.) Eme egyszerűsítésnek előfeltétele a többségi társadalom igényeinek előtérbe helyezése, standardizálása.

A hátrányos helyzetű közösségek számára létesített terek legszignifikánsabb építészeti eszköze viszont a flexibilitás: a használat módja változatos, a felhasználók közössége sokszínű. Az oktatási terek létrejöttét övező hivatalos közeg – jogszabályi környezet, vonatkozó szabványok, pályázati kiírások – az előbb említett sémáknak kedveznek. Biztosítékot jelentenek az intézményi terektől társadalmilag elvárt normák betartására, ugyanakkor – legfőképp anyagi értelemben – nehezítik a speciális helyzetekhez történő alkalmazkodást.

Itt szükséges ismét rámutatni, hogy a miskolci kollégium tervezése során a szabványi

előírások hiánytalan teljesítése lehetetlenné tette volna bármely kis létszámú kollégium létesítését. Az iskola által elnyert kollégiumi támogatás mértéke elégtelen volt az intézmény eredeti céljainak teljesítéséhez. A terv a flexibilis térhasználat és az átgondolt funkcionális kapcsolatok által a hagyományos sémáknál gazdaságosabb megoldást nyújtott, mely némileg csökkentett létszámkeret mellett megfelelt az iskola elvárásainak.

A szabványos bölcsőde

A bölcsődék tervezésére vonatkozó, MSZE 24210-1 előszabványt tanulmányozva, annak pusztán felépítését áttekintve szembevetve az ott szereplő előírások kategorikus volta, a mérlegelési lehetőség hiánya. Egyes követelmények csoportszám alapján, a konkrét létszám figyelembe vétele nélkül vannak meghatározva, mások pedig intézményi egységenként, bármely kitétel nélkül. Az egyes funkciók számára előírt alapterület független a szabvány és más előírások által megkövetelt program valós helyigényétől. Az előírt funkciókapcsolatok merev és olykor archaikus használati sémákra vezethetők vissza – jó példa erre a csoportszobák gyermekmosdón át történő megközelítése, mely a bölcsődei egyenruhák

egykori használatából fakadóan alakult ki, és megkérdőjelezetlenül továbbra is az előírások része maradt. A kiszolgáló funkciók helyigénye – szintén az intézmény valós volumenétől független módon – nagy léptékben szerepel. Az egyes kiszolgáló egységek felosztása, továbbá annak követelménye, hogy egyes részfunkciók számára önálló helyiségeket hozzunk létre, szintén rendkívül gazdaságtalan.

Az alábbi ábrán elkészítettem az épület valós funkcionális kiosztása mellett a szabványbeli követelményeket tükrözőt is. Megfigyelhető, hogy a szabvány által követelt többlet közel azonos a program különleges igényekből fakadó többlet helyigényével.

További nehézséget jelentett a szabványok és más előírások követelményei betartatásának módja. A nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény 6. § (1) szerint „A nemzeti szabvány alkalmazása önkéntes.” Ennek ellenére a szabvány tartalmát a beruházás különböző szakaszaiban annak különböző szereplői eltérő mértékben és módon kérték számon. Ez további bizonytalanságot és gazdaságtalanságot okozott a tervezési folyamat során, illetve kockázatvállalásra ösztönzött minket a funkcionálisan felesleges többletköltségek elkerülése érdekében. Jól

szemlélteti ezt az épület akadálymentesítésének mértékéről a különböző szervektől kapott eltérő tájékoztatás, melynek eredményeképpen az ésszerű és indokolható intézkedéseken felüli elemekről – mint a csak gyermekek és gondozók által elérhető helyiségek kerekesszékes használatnak megfelelő szélességű nyílásai – saját tervezői felelősségünkre voltunk kénytelenek lemondani az épület gazdaságos megvalósíthatósága érdekében.

5. TÉZIS:

Az egységesített, archetípusokon alapuló építészet általánosításai által a többségi társadalom igényeit helyezi előtérbe.

Az ettől eltérő igényeket a programalkotásban, tervezési folyamatban és térhasználatban megjelenő flexibilitás szolgálja hatékonyan.

A standardizálás használata fontos eszköz az építészet számára abban, hogy inkrementális fejlődés által tökéletesítsen egyes épülettípusokat, garantálja azok minőségét. A nevelési, oktatási épületekre kifejezetten jellemző e fejlődési folyamat, mely a lehető

legáltalánosabban felmerülő igényeket, elvárásokat és adottságokat veszi alapul. Így a huszadik század végére épületfizikailag jól működő, jó szociális terekkel, térkapcsolatokkal rendelkező, ezeket gazdaságosan megvalósító oktatási építészet alakult ki, melynek tanulságait ugyanakkor különleges, egyedi igényekkel bíró helyzetekben nem tudjuk kiaknázni, és az alapvetéseket megkérdőjelező építészeti hozzáállásra van szükség. (A térkapcsolatokban, az egyes terek sokoldalú használhatóságában megjelenő flexibilitás például áthidalhatja a speciális igények és a korlátozott lehetőségek közti szakadékot.) Kijelenthető, hogy a szabványok, építészeti és intézményekre vonatkozó előírások és eljárásrend alkotta merev keretrendszer egyfelől minőséget garantál, másrészt azonban gátolja az építészeti invenciót, az adott helyzetre adott optimális választ.

A bölcsőde környezetbe illesztése

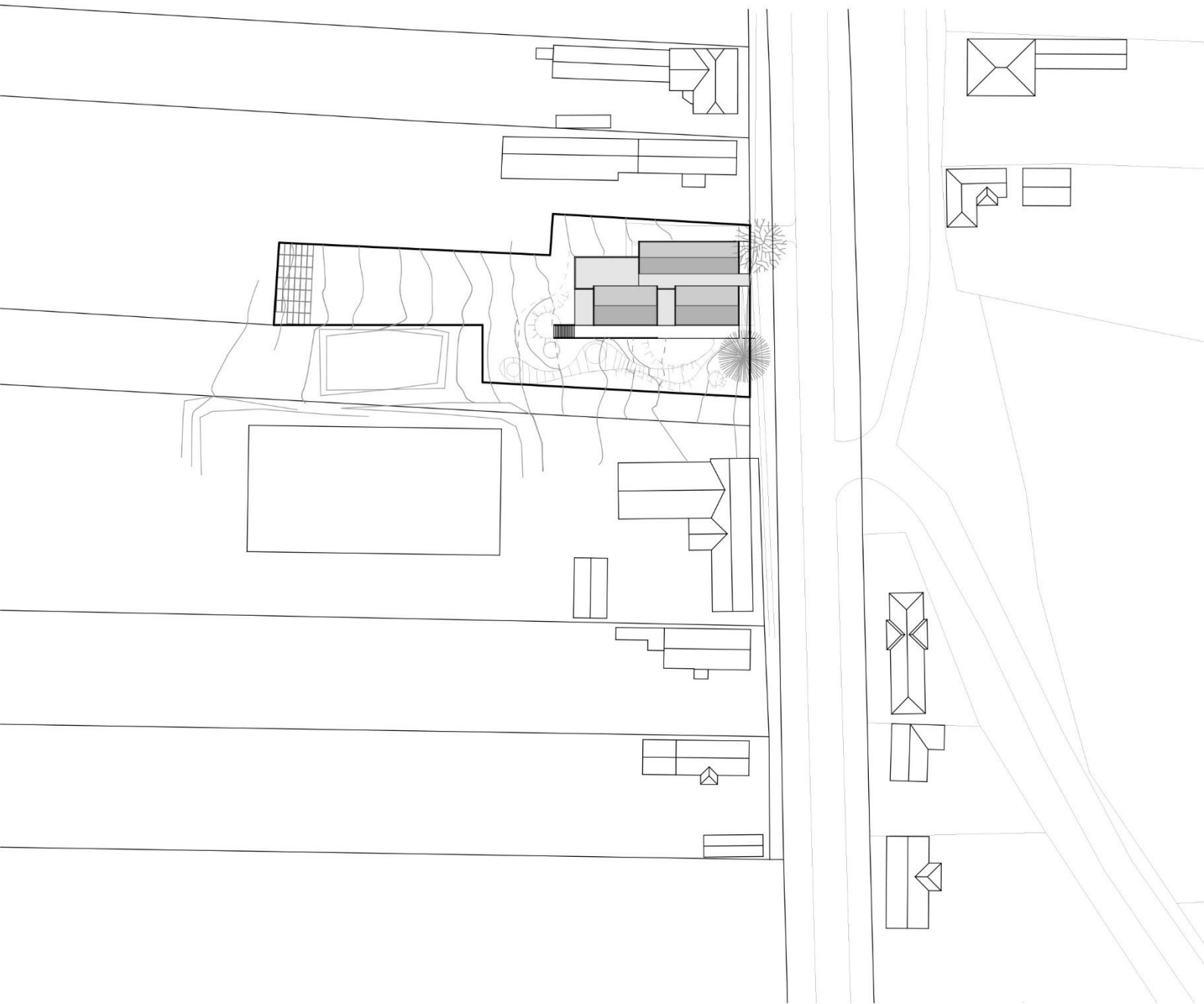
A tervezési terület Cserdi központjában fekszik, melyet építészeti karakterében jelenleg a polgármesteri hivatal és a közösségi ház utcával párhuzamos gerincű tömege jelenít meg a fésűs lakóterület által határolva. Az utca nyugati oldalán a telkek hosszan elnyúlnak, távolabbi végük kertként használatos, mögöttük a nyugati lejtő által feltárul a természeti táj. A közösségi ház nagyméretű telke és a község által birtokolt, rossz állapotú lakóházat tartalmazó telek rendezésével a tervezett funkcióknak megfelelő méretű és geometriájú telekalakulatot hoztunk létre.

Fontos kérdés volt számunkra az épület megfelelő integrálása ezen építészeti, táji környezetbe, hogy az itt lakók számára befogadható, szerethető bölcsőde szülessen, hiszen az intézmény későbbi sikeres működése nagyban függ ettől. Építészeti kihívás volt az épület léptékének megfelelő illesztése a település- és utcaképbe, melyre a funkcionális sémából adódó tömegi tagoltság ad választ. A magastetős csoportszobákat és kiszolgáló funkciókat tartalmazó tömegeket a lapostetős fedett-nyitott terek, előtér-átadó és multifunkciós terem köti össze, egészíti ki kompakt tömeggé. A keletkező épülettömeg

így a fésűs beépítés hangsúlyos lezárásaként jelenik meg. A képletet oldja a magastetők különböző hajlásszöge, mellyel az eltérő mélységű traktusok egymáshoz viszonyított léptékét is kezeltük.

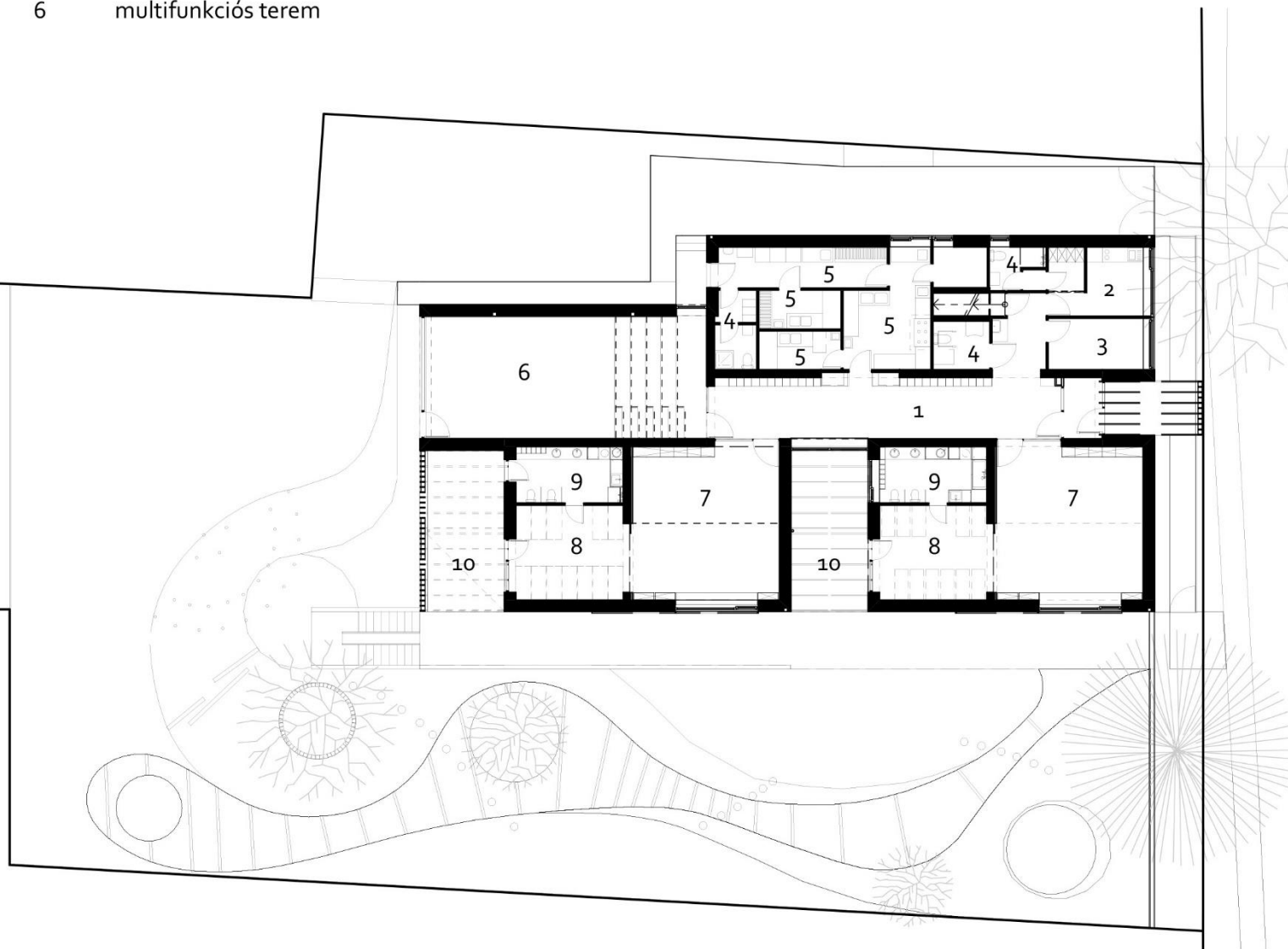
A tervezett épület anyaghasználata is megfelel középület mivoltának és Cserdi léptékének: az anyagok – fehér vakolt felületek, cserépfedés, faszerkezetek - illeszkednek a településképhez, alkalmazásuk módja viszont kortárs épületet tükröz. Így a közösség és a gyermekek számára is barátságos és befogadható bölcsődét hoztunk létre.

A nevelési intézmények épített környezetére vonatkozó, napjainkban született kutatások [8] és az ezeket hasznosító, példaértékű épületek elsődleges hangsúlyt fektetnek azon kapcsolatra, amely a gyermekeket az épített és természeti terekhez és az ezek fizikai alkotóelemeihez fűzi. A bel- és kültér kapcsolata, az épület szolgáltatva vizuális és taktilis ingereket, az egyes tevékenységek sajátos térbeli és fizikai igényei a kisgyermekek érzékenységéből fakadóan mind hatványozottan fontos tényezők ezen épületeknél, így tervezési koncepcióinkat is ezek megfelelő biztosításának vetettük alá.

- 1 öltöző-átadó
- 2 iroda
- 3 teakonyha
- 4 vizesblokk
- 5 főzőkonyha és technológiai helyiségek
- 6 multifunkciós terem

- 7 csoportszoba
- 8 altató
- 9 gyermekmosdó
- 10 altató- és játszóterasz

Funkcionalitás

Az épület bejáratát a középső traktusból kihúzott előtető jelöli ki, mely oldalirányú megközelítést tesz lehetővé, így oldva fel az épület kapcsolatát a keskeny közterületi sávval. Belépve feltárul az épület teljes közlekedőfelülete, mely a gyermeköltözőt, átadót is magába foglalja. E központi tér nagyméretű, üvegezett megnyitások által közvetlen vizuális kapcsolatban áll a csoportszobákkal.

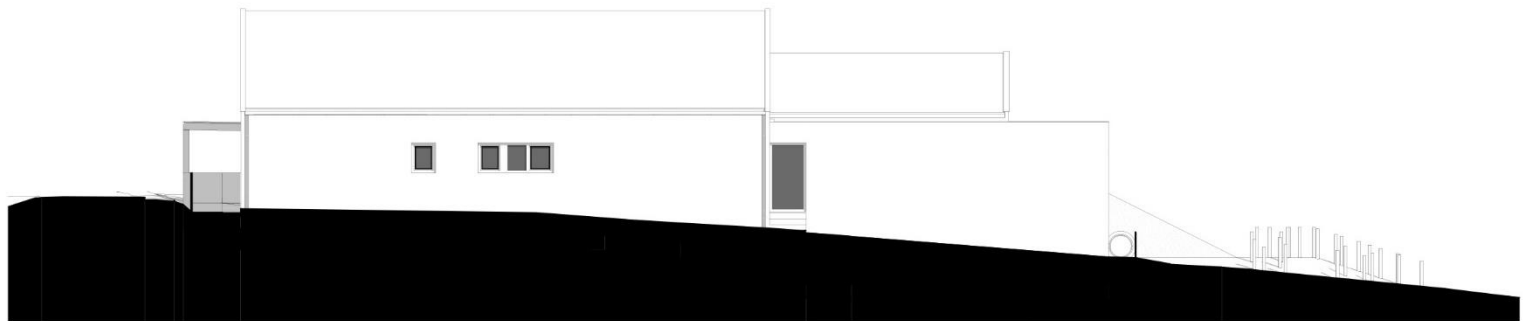
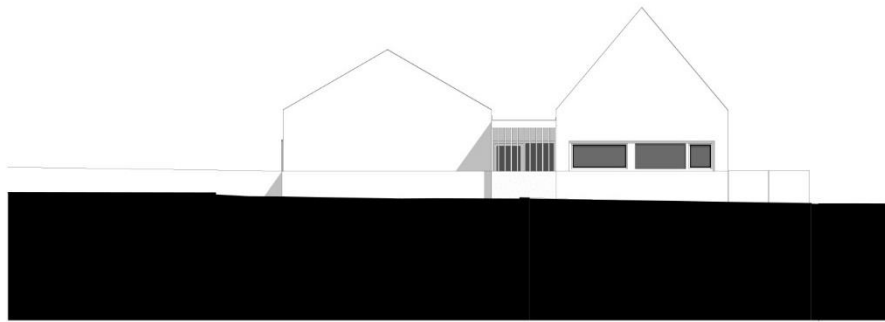
A szobákba belépés közvetlenül az átadóból történik, a gyermekmosdó érintése nélkül. Ily módon a szülőktől elválás, csoportba belépés pillanata kellemes téri közegben zajlik, az érzékenyen kezelendő szobatisztasági fejlődésnek helyt adó tér zavaró hatása nélkül. A vizesblokkok a fedett teraszokról is megközelíthetők, így nyújtanak teljes értékű, játzókertről is elérhető megoldást. A csoportszobák közvetlen és közvetett kültéri kapcsolattal rendelkeznek, előbbi a helyiség belsőépítészetébe, bútorzatába szervesen integrált, eltolható árnyékolóval védett nagyméretű ablak, míg utóbbit az alatóhoz kapcsolódó, szabadtéri alvást lehetővé tevő fedett terasz jelenti. A szobák vizesblokk által tagolt tere összefüggő, mégis differenciált, az intimebb, alvás állandó helyeként szolgáló és

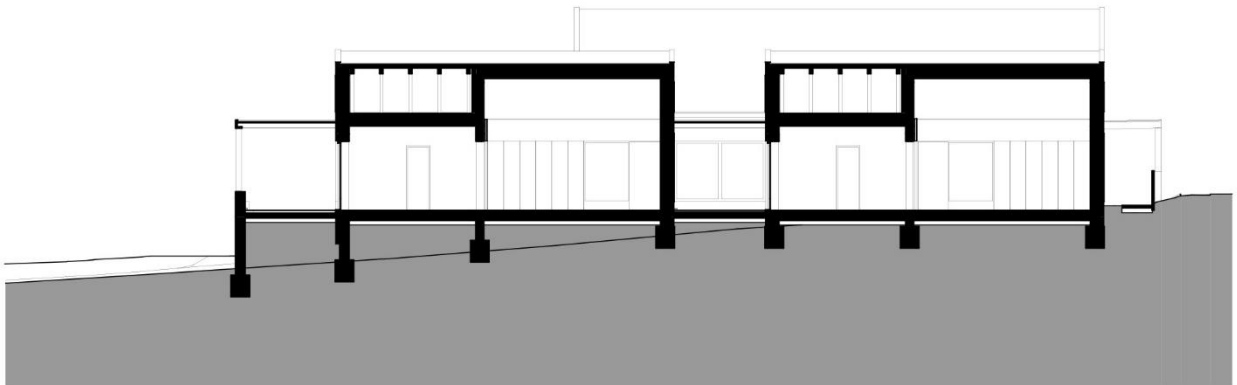
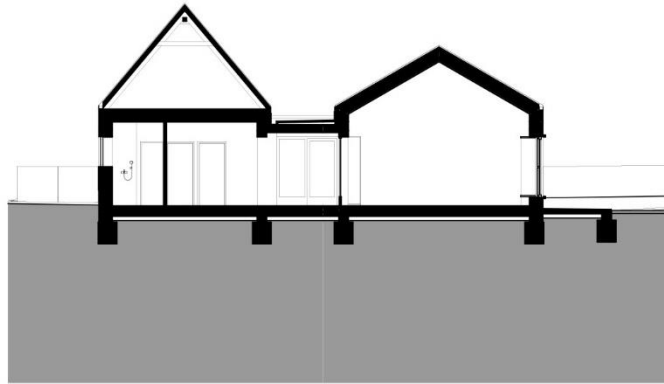
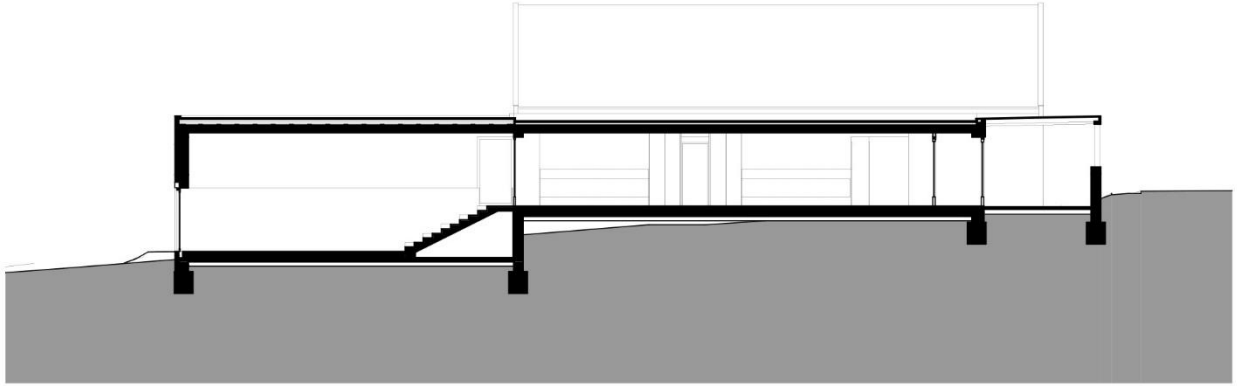
a teljes belmagasságú térrész a fedett terasszal együttesen alkotják a gyermekek játékának és nevelésének színterét.

A gyermeket és a szülői közösséget egyaránt szolgáló multifunkciós tér szintén az épület központi teréhez kapcsolódik, lépcsős kialakításával kapcsolatot teremt az alsóbb fekvésű nyugati udvarral, így válva a bölcsőde tereitől függetlenül is megközelíthetővé. Az északi, tagolatlan nyeregtetővel fedett tömeg ad helyet az intézmény gazdasági és szociális helyiségeinek, valamint a főzőkonyhának, kompakt alaprajzi elrendezésben. A nyilvánosság felé nyitott terek, mint az akadálymentes WC és igazgatói iroda, valamint a bölcsődei terekkel szerves kapcsolatot igénylő szociális blokk, gondozónői szoba és teakonyha az épület központi teréről nyíló közlekedőről érhetőek el. A leírt funkcionális, alaprajzi elrendezés racionális mégis oldott módon foglalja magába a tervezési programot, a gyermekek, szülők és a személyzet számára is áttekinthető téri helyzetet teremt.

30. ábra: bölcsőde, Cserdi – alaprajz

31. és 32. ábra (következő oldalakon): bölcsőde, Cserdi – metszetek és homlokzatok

Az épületet déli és nyugati oldalon körülölelő játszókertet táji elemként fogalmazzuk meg, mely a megszokott játszótéri elemekkel szemben a közös játékot, szocializációt és mozgásszervi fejlődést szolgáló téri helyzeteket helyezi előtérbe. A tereprendezés is tájszerű: nem síkokkal, rézsűkkel operál, inkább dombokat, völgyeket formáz. E domborzati elemeket, melyek már maguk is játéklehetőséget rejtenek, egyszerű fa játékelemekkel egészítettük ki. A telek ily módon történő rendezését a formai előnyök mellett gazdaságosnak is ítéltük, hiszen kisebb földigényű, pontszerű elemeket használ.

Szerkezet

A szerkezeti rendszer kidolgozásakor, az építőanyagok kiválasztásakor fő szempontunk a gazdaságos kialakítás mellett az energetikai és gazdasági értelemben vett fenntarthatóság és környezettudatosság volt. Az épület hagyományos, teherhordó falas szerkezetű, faszervezetű lapos- és magastetővel. A monolit szerkezetek minimalizálása, előregyártott szerkezetek előtérbe helyezése által a költségek csökkentése mellett a technológiai egyszerűség, gyors megépíthetőség volt

célunk - szintén e célt szolgálja a ragaszkodás a járatos technológiákhoz és szerkezeti anyagokhoz.

A gyors és egyszerű megépíthetőség jegyében a szerkezetet több ponton optimalizáltuk. Az épületen például – a multifunkciós terem nagyméretű keleti és nyugati megnyitása kivételével - elemmagas áthidalók alkalmazásával minimalizáltuk a monolit szerkezetek számát. Az épületen egységesen két síkban készül koszorú: a faszervezetű lapostető síkja alatt összefogva a teljes épületkontúrát, illetve az egyes magastető tömegek körvonalán a fedélszerkezet alatt. A lapostető épületrész egyes áthidalóit az alsóbb koszorú megfelelő méretezésével alakítottuk ki. A magastető tömegek kerámia béléstestek padlásfödémekkel készülnek a felső koszorú síkjában. A gyermekszobákat tartalmazó tömegek részben vannak födémelve, a foglalkoztató fölött megnyitjuk a padlásteret. A multifunkciós terem és az előtér-átadó lefedését fa gerendás lapostető adja, a födémmel ellátott szakaszok felett az hagyományos fogópáros fa fedélszék készül. A csoportszobák felett nincs födém, a szerkezet itt az oromfalak tetején lévő ferde koszorúra felültetett gerendázás, így magas terük tisztán jelenik meg.

A terv utóélete

Disszertációm benyújtásának pillanatában a beruházás közbeszerzése zajlik, a kivitelezés ennek eredményétől függően remélhetőleg még 2020-ban megindul. Ez esetben a várható befejezés a kezdést követően körülbelül másfél év.

Záró gondolatok

A bemutatott három terv különböző oldalról mutat rá a közösségek együttélése és épített környezetünk összefüggéseire. Míg a NEST természeti szakrális tere szinte absztrakt módon jeleníti meg az ökumenikus terek problematikáját, a miskolci és cserdi tervek és keletkezéstörténetük gyakorlatibb kérdéskörökre világít rá. Láthatjuk tehát, ez az összefüggésrendszer az építészet bármely rétegében jelen lehet. Miskolcon egy nagyléptékű társadalmi narratíva részévé vált a tervezési folyamat, melynek a terv megíúsulása is tanulságokkal bíró része. Cserdiben a kisebbség és többség viszonya tükröképben jelentkezik, a többségi társadalom intézménye kerül eddig idegen elemként egy közösség életébe.

Láthatjuk, hogy a kulturális sokszínűség kérdése, különböző közösségek együttélése és interakciói mily mélyen formálják nemcsak az építészetet, mint kész alkotást, hanem

annak létrehozásának folyamatát is, beleszövődve a tervezés célkitűzéseibe és az építész alkotói attitűdjébe, a legkisebb tervezői döntésekbe, a hatóságokkal, helyi vezetőkkel, társadalommal folytatott párbeszédbe. Ezek fényében a kulturális formai utalások jelentősége megváltozik: inkább jelentik a tervezés e mélyebb tényezőinek látható megjelenítését, kifejezését.

Tervezőként a tézisekben leírtak mellett a legfontosabb, személyesebb tanulság számomra az a felelősségtudat, melyet a tárgyalt munkák tervezési folyamatának átélése, majd a disszertáció elkészítése kapcsán való újra élése és megértése ébreszt bennem. Hiszen az épített tér több eladható terméknél, vizuális alkotásnál: ahogy egyre jobban látjuk környezettudatossági vonzatait, a társadalmiról sem szabad megfeledkeznünk.

Irodalomjegyzék

- [1] Magyar értelmező kéziszótár (2014) Budapest: Akadémiai kiadó
- [2] Hall, E.T. (1987) Rejtett dimenziók. Budapest: Gondolat kiadó
- [3] Tóth, P. P. (2006). *A magyarországi bevándorlás okai és következményei*. Budapest: Luscidus Kiadó.
- [4] Weizman, E. (2012) Hollow land: Israel's architecture of occupation
- [5] Crompton, A. (2013). The architecture of multifaith spaces. *The Journal of Architecture*, 18(4), 474-496.
- [6] Wilkinson, T. (2016). Typology: Multifaith. *Architectural review*, 239(4).
- [7] *Zárójelentés a Magyar Építőművészek Szövetsége fiatalok részére kiírt pályázatáról.* (2017. december 8.). Forrás: <http://fff2017.meszorg.hu/2017/12/08/zarojelentes/>
- [8] Dúll, A. (2009). *A környezetpszichológia alapkérdései. Helyek, tárgyak viselkedés*. Budapest: L'Harmattan.

Publikációk jegyzéke

Épületek

Kovács Péter ; Pelényi Margit

Engedélyezési Tervdokumentáció - Bölcsőde, Cserdi, 2020.

Közlemény:31339225

Kósa Balázs, Kovács Péter, Dobos Bence László, Bognár Petra, Molnár Dávid, Molnár Kitti, Bodolai Henrietta, Nagy Petra, Major Róbert, Li Xiaonan, Molnár Eszter, Tóth Levente, Juhász Hajnalka, Molnár Tamás, Széll Attila Béla, Szűcs Gábor, Fodor Tamás, Rácz Enikő, Devecz Réka, Burián Norbert, Schwartz Réka, Zsednai Csaba, Brunner Zsolt, Kotnyek Zsófia, Magyar Dániel, Fölföldi Péter, Bocsi Kevin, Gyarmati Dóra, Nagy Dániel, Bosnyák Bianka, Tímár Andrea, Házi Andrea, Csabai Bence, Sturcz Miklós, Berecz Norbert, Surányi Vanessza, Szauter Daniella

NEST (szakrális tér kialakítás), Orfű, 2019.

Közlemény:31128682

Pelényi Margit ; Kovács Péter (munkatársként)

Kiviteli Tervdokumentáció - Családi lakóház, Pécs, Sáska dűlő

Pécs, 2019.

Közlemény:31339279 Nyilvános Forrás

Pelényi Margit ; Kovács Péter (munkatársként)

Engedélyezési tervdokumentáció - Sörfőzde, Orfű, 2019.

Közlemény:31339276

Pelényi Margit ; Kovács Péter (munkatársként) ; Hendrix Thimea (munkatársként)
Kiviteli és belsőépítészeti terv - Családi lakóház átalakítása és bővítése, Pécs, Donátusi út
Pécs, 2018.
Közlemény:31339281

Kovács Péter ; Pelényi Margit
Kiviteli tervdokumentáció - Ámbédkar Iskola kollégiuma
Miskolc, 2017.
Közlemény:31339221

Kovács Péter ; Pelényi Margit
Engedélyezési tervdokumentáció - Ámbédkar Iskola kollégiuma
Miskolc, 2017.
Közlemény:31339206

Pelényi Margit ; Kovács Péter (munkatársként)
Kiviteli tervdokumentáció - Társasházak, Patacs
Pécs, 2017.
Közlemény:31339272

Pelényi Margit ; Kovács Péter (munkatársként)
Engedélyezési tervdokumentáció - Társasházak, Patacs
Pécs, 2017.
Közlemény:31339270

Pelényi Margit ; Kovács Péter (munkatársként); Hendrix Thimea (munkatársként)
Belsőépítészeti tervdokumentáció - Püspöki palota kulturális-turisztikai fejlesztését szolgáló helyreállítása
Sümege, 2016.
Közlemény:31339282

Pelényi Margit ; Kovács Péter (munkatársként)

Engedélyezési tervdokumentáció - Almalomb étterem bővítése rendezvényterrel, 2016.

Közlemény:31339278

Pelényi Margit ; Kovács Péter (munkatársként)

Kiviteli tervdokumentáció - Siklói Sportcentrum lelátóépülete

Siklós, 2016.

Közlemény:31339274

Cikkek

Kovács Péter ; Kósa Balázs ; Molnár Tamás

Multiculturalism and Architecture

In: Bódog, Ferenc; Csiszár, Beáta (szerk.) VIII. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2019: absztraktkötet,

8th Interdisciplinary Doctoral Conference 2019: Book of Abstracts

Pécs, Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, (2019) p. 87

Közlemény:31339239 Könyvrészlet (Absztrakt / Kivonat)

Kovács Péter ; Molnár Tamás ; Kósa Balázs

Special Architectural Requirements of Educational Buildings

Műszaki Tudományos Közlemények (EN) 11: 1 pp. 129-132. , 4 p. (2019)

Közlemény:30983190 Folyóiratcikk (Konferenciaközlemény)

Kovács Péter ; Molnár Tamás ; Kósa Balázs

Oktatási épületek különleges építészeti igényei

Műszaki Tudományos Közlemények (HU) 11 pp. 129-132. , 4 p. (2019)

Közlemény:30842016 Folyóiratcikk (Konferenciaközlemény)

Kovács Péter ; Kósa Balázs ; Molnár Tamás

Special requirements of educational buildings

In: Tamás, Molnár; Aleksandra, Krstić-Furundžić; Eva, Vaništa Lazarević; Aleksandra, Djukić;

Gabriella, Medvegy; Bálint, Bachmann; Milena, Vukmirović Conference Proceedings 6th

International Academic Conference on Places and Technologies

Pécs, Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Kar Breuer Marcell Doktori Iskola, (2019) pp.

345-352., 8 p.

Közlemény:30793620 Könyvrészlet (Konferenciaközlemény)

Kovács Péter ; Kósa Balázs ; Molnár Tamás

Special requirements of educational buildings

In: Tamás, Molnár; Aleksandra, Krstic-

Furundzic; Eva, Vanista Lazarevic; Alekszandra, Djukic; Gabriella, Medvegy; Bálint, Bachmann;

Milena, Vukmirovic (szerk.) Places and Technologies 2019:

The 6. th International Academic Conference on Places and Technologies

Pécs, Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Kar, (2019) p. 101

Közlemény:30689779 Egyéb konferenciaközlemény (Absztrakt / Kivonat)

Kovács Péter ; Molnár Tamás ; Kósa Balázs

Special architectural requirements of educational buildings

In: Fülöp, Attila; Iványi, Péter (szerk.)

Abstract book for the 14th Miklós Iványi International PhD & DLA Symposium : Architectural,

Engineering and Information Sciences

Pécs, Pollack Press, (2018) p. 54

Közlemény:31339130 Könyvrészlet (Absztrakt / Kivonat)

Kovács Péter; Kósa Balázs ; Molnár Tamás ; Sódar Norbert

Design Challenges of Educational Buildings for Disadvantaged Communities

Bódog Ferenc; Csiszár Beáta; Hayden, Zsóia; Mészáros, Orsolya; Sapolov, Anatolij; Pónusz, Róbert (szerk.)

VII. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2018 Absztraktötet: Digitális, bővített kiadás :

7th interdisciplinary doctoral conference 2018 book of abstracts: Digital, extended edition

Pécs, Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, (2018) p. 32

Közlemény:31339115 Könyvrészlet (Absztrakt / Kivonat)

Kovács Péter ; Kósa Balázs ; Molnár Tamás

NEST - A sacred space designed for all

Pollack Periodica: An International Journal For Engineering And Information Sciences 13 : 3 pp. 11-18. , 8 p. (2018)

Közlemény:30353986 Folyóiratcikk (Szakcikk)

Kósa Balázs ; Molnár Tamás ; Juhász Hajnalka ; Bodolai Henrietta ; Szücs Gábor Arnold ; Turi Tamás ; Horváth Magdolna ; Schmidt Olivér ; Al-Hilal Safa'a ; Sódar Norbert et al.

Turkish Secrets Hidden in Our Streets

Koncz, István; Szova, Ilona (szerk.) A 15 éves PEME XV. PhD - Konferenciájának előadásai : Budapest, 2017. november 08.

Budapest, Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület, (2017) pp. 139-148. , 10 p.

Közlemény:3335024 Könyvrészlet (Konferenciaközlemény)

Kovács Péter ; Sódar Norbert ; Kósa Balázs

Challenges of Educational Buildings for Disadvantaged Communities

Fülöp Attila; Iványi Péter (szerk.)

13th Miklós Iványi International PhD & DLA Symposium -

Abstract Book : Architectural, Engineering and Information Sciences

Pécs, Pollack Press, (2017) p. 77

Közlemény:31339138 Könyvrészlet (Absztrakt / Kivonat)

Kovács Péter ; Kósa Balázs ; Molnár Tamás ; Sódar Norbert

Mutálódó épített örökségünk – migráció, multikulturalizmus, építészet

Műszaki Tudományos Közlemények (HU) 7 pp. 243-246. 4 p. (2017)

Közlemény:31287368 Folyóiratcikk (Szakcikk)

Kovács Péter ; Sódar Norbert ; Kósa Balázs

Design Challenges of Educational Buildings for Disadvantaged Communities

Fülöp, Attila; Iványi, Péter (szerk.)

13th Miklós Iványi International PhD & DLA Symposium - Abstract Book : Architectural, Engineering and Information Sciences

Pécs, Pollack Press, (2017) p. 77

Közlemény:3309962 Könyvrészlet (Absztrakt / Kivonat)

Kovács Péter ; Kósa Balázs ; Molnár Tamás

Our mutating built heritage – Migration, multiculturalism, architecture

Iványi Péter (szerk.) 12th Miklós Iványi International PhD and DLA Symposium : Architectural, Engineering and Information Sciences: Abstract Book

Pécs, Pollack Press, (2016) p. 74

Közlemény:3205719 Könyvrészlet (Absztrakt / Kivonat)

Kiállítás

Kósa Balázs ; Molnár Tamás ; Kovács Péter ; Széll Attila Béla ; Dobos Bence László

Fiatalok Feketén Fehéren: Orfű N.E.S.T.

Budapest, MÉSZ Székház, Koós Károly terem, Budapest, Magyarország 2018.02.06 - 2018.02.13

Közlemény:3365950